

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרָתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

חיים עם אי ודאות

לקראת תפילות ראש השנה תשפ"ב

[מתוך שיעורי הגליון]

כִּי־תבוא תשפ"א

הגליון מוקדש לע"נ מיכל בת חנניה. נלב"ע כג סיון

כִּי־תבוא ה'תשפ"א

- משיח בערפל** 04
נקודה מעובדת
רוח הקדש של המשיח
- "לשכן בערפל"** 05
חיים של אי־ודאות ח"א
סוד המעלה של ההשראה האלקית
באי־ודאות
- "שבעה דברים מכוסים"** 13
חיים של אי־ודאות ח"ב
על דברים מכוסים שמאפשרים את קיום
והנהגת העולם באופן תקין
- צדיק של שבת** 28
נועם אלימלך
הצדיק שמהפך את העורבים־האויבים
לאוהבים
- ראשית ביכורים** 30
זהב שלמה
סוד הזית והדבש בביכורים
- אז נדברו** 33
פרקי אבות – פרק ג משנה ב
שיחה של דברי תורה הנאמרים מעצמם
- הסיפור החסידי** 34
סיפור לח"י אלול
גילוי וכיסוי אצל מורנו הבעש"ט
- מענות ותשובות** 36
תשובות הרב לשואלים
תיקון לכאבי גב, חיזוק לבעל תשובה
וחינוך ע"י שינון והבנה
- פְּאֻזֹר לְיִצְחָק** 37
חדוּשׁוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב
רְזִי יִלְמֵד אוֹתָנוּ מֶה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב
חֵדֵשׁ בְּשִׁבְלֵנוּ בְּעִבּוֹדַת ה' וּבְחַיִּים

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראינו ולכל בית ישראל. שבת כי תבוא **סליחות** ואתה גליון **נפלאות** מלא בהכנה לשנה החדשה הבאה עלינו לטובה.
השבוע בגליון:

בשני **שיעורי הכנה מופלאים לראש השנה** עמד הרב על כך שתשפ"ב עולה בגימטריא **לשכן בערפל**, ומתוך כך צלל לתוך נושא **מרתק ורלוונטי** מתמיד עבור כולנו – **חיים של איזודאות**. שני השיעורים המופיעים בגליון סובבים סביב נושא זה, כשחלק הארי מהם הינו מתוך שיעור י"ב אלול בתוספת קטע משיעור ה' אלול.

בשיעור הראשון מבאר הרב את **היחס בין ודאות לאי ודאות**, תוך הקבלתם למגוון תחומים, ומהו **סוד המעלה של ההשראה האלקית דווקא באי הודאות** – הבאה כהקדמה ומסוגלת להוליד את **הודאות של הגאולה**.

השיעור השני ממשיך בנושא **איהודאות** ועוסק בביאור מאמר חז"ל בגמרא ובמדרש על **"שבעה דברים מכוסים מבני אדם"**. בשיעור דן הרב בגרסאות השונות בחז"ל לשבעת הדברים המכוסים ומבאר את **הצורך באיהודאות בכל אחד מהם** כשאת השיעור חותמת התבוננות הקושרת את **איהודאות לדמותו של דוד המלך**.

אמנם קצת באיחור, לכבוד **ח"י באלול** – יום הולדת שני המאורות, **מורנו הבעש"ט ואדמו"ר הזקן** – שחל ביום חמישי, תוכלו לקרוא במדור **הסיפור החסידי** על דרכו בקדש של מורנו הבעל שם טוב וכן **במדור לילדים** רזי יספר לנו **מהם חידושיו של הבעש"ט**.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

משיח בערפל

המציאות המעורפלת ולעבות-לממש אותן. הערפל הזה אינו רק מציאות דיעבדית – התורה נתנה מתוך הערפל ועל בית המקדש אמר שלמה "הוי' אמר לשכן בערפל". על הקב"ה נאמר "הודאי שמו כן תהלתו", אך הוא עצמו שוכן בערפל של אי-הגדרה ואי-ידיעה, לכן דווקא הערפל הקבוע של עולמנו החשוך ושל דעתנו המוגבלת יכול להפוך ל"דירה בתחתונים". המשיח בא לחולל שינוי מוחלט במציאות, לזכות אותנו ב"אור חדש" וב"שיר חדש", וחידושים כאלה לא יכולים לנבוע מתוך הודאות – בה הכל בהיר, מוחלט ומצוי. אי-הודאות המלווה את המשיח אינה רק משום שזהותו וזמן ביאתו מכוסים – המשיח הוא מעורפל בעצם, משום שהוא בא לחולל מטמורפוזה, המתחוללת רק בערפל. אפילו תורת משה יוצאת מתוך הערפל, "ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים", אך העיקר אצלו הוא הודאות, ואילו ה"תורה חדשה" של משיח היא עיבוי מתמיד של הערפל, חשיפת ה"אמת לאמתו" ו"עומק הדין" של "רזי עולם", מעבר לבהירות האמת והדין של "רזי תורה". בשלשת הרגלים אנו מתפללים כי יתקיים בנו, בכל אחד ואחת, פסוק הרוח של המשיח, "ונחה עליו רוח הוי', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת הוי'" (כהבטחת ה' לשפוך את רוחו על כל בשר). רוח הקדש המשיחית אינה רק היעד, היא גם הדרך – כח השינוי עצמו, הכח שלנו להביא את הגאולה. בתוך הערפל עלינו להיות עקשנים, קשי-ערף למעליותא, הנוקטים בדרך המעפילים – יוזמים בבטחון-פעיל מתקוק, סוללים דרך באפלת המציאות, למרות אי-הודאות ההצלחה. והפעם "והיא... תצלח" – וה' יאמר לשכון בערפל!

"לא קם נביא עוד בישראל כמשה" וגם המשיח לא ישתווה למשה בנבואה. עם זאת, אומר הרמב"ם, ברוח הקדש יגדל המשיח גם ממשה. מהי אותה רוח הקדש? מוסבר שתורה ונבואה יורדות מלמעלה למטה ואילו רוח הקדש עולה מלמטה למעלה – אל מול חמשת חומשי תורת-משה היורדים מן השמים עולים מן הארץ חמשת ספרי התהלים, "תפלות דוד בן ישי" שנתחברו ברוח הקדש. ענינה של "תורה מן השמים" הוא ודאות ובהירות, בהן אין נביא שעולה על משה רבינו, שראה באספקלריא המאירה. תפלה, לעומת זאת, נובעת מתוך חיות אי-ודאות – כשהכל שרוי בערפל והמציאות לא ברורה יש מקום והתעוררות הלב לתפלה (ודוד המלך, בפרקי התהלים שלו, מלמד אותנו לחיות באי-ודאות ולהתפלל מתוכה). אך הערפל לא רק מעורר תפלה, מתוך תחושת ריחוק ונפילה או מתוך הרגשת הזדמנות לגילוי הפלא האלקי. ערפל הוא "עב הענג", מקום של התעבות האדים והפיכת למים ("אף שמיו יערפו טל") – מקום בו מתחוללת מטמורפוזה. בעבודת האדם, אי-ודאות היא הזדמנות לחולל מציאות חדשה, 'לעבות' מתוך האור והאוויר הרוחניים טיפות של ממשות שתחוללנה שינוי במציאות. רוח הקדש שעולה מלמטה היא היכולת לחוש את ההזדמנויות הגלומות בתוך

שיעור

חיים של אי־ודאות (ח"א)

"לשכן בערפל"

קיצור מהלך השיעור

בשיעור הכנה מופלא לקראת השנה הבאה עלינו לטובה – שנת "לשכן בערפל" לפ"ק – מוסבר סוד המעלה של **השראת האלקות באי־ודאות**. **פרק א** מסביר את משמעות **הערפל ברוחניות**, ככח של 'התעבות', מטמורפוזה, מאור־רוחני לממשות גשמית, ומתאר את התפתחות השרש המרובע ערפל. **פרק ב** עוסק ביחס בין **ודאות ואי־ודאות** במגוון תחומים – שם ועצם; תפלה ותורה; תפילין של יד ותפילין של ראש; משה ומשיח – תוך הדגשה שודאות אמיתית חדשה, **ודאות של גאולה**, יכולה להוולד רק מתוך אי־ודאות. זהו חלק ראשון של הנושא – המושלם על ידי החלק השני, השיעור הבא הנדפס בסמוך.

בערפל" (ראשי תיבות לב) בגימטריא תשפ"ב

– רמז יפה ומיוחד מאד לשנה הבאה.²
 בית המקדש הוא הביטוי המוחלט לכך שהעולם הוא "דירה בתחתונים"¹, כל העולם צריך להפוך להיות מקדש לה', ושלמה אומר שהסוד של המקדש הוא "הוי" אמר לשכן בערפל". במלים האלה מגדיר שלמה את בית המקדש, הבניין היפה בעולם, שעל בנייתו הוא טרח במשך שבע שנים – 'כל הבנין שבניתו הוא ערפל'. מה המשמעות?

א. לשכן בערפל

הגדרת המקדש – ערפל

למספר של השנה הבאה עלינו לטובה, שנת **תשפ"ב** (782) לפ"ק, יש פרצוף שלם של רמזים^א. אחד הביטויים המשמעותיים במספר הזה מופיע בתפלה החשובה־מאד של שלמה המלך לה' כאשר בנה את המקדש^ב. זו תפלה ארוכה, אבל "הכל הולך אחר הפתיחה" – "אז אמר שלמה הוי' אמר לשכן בערפל". **"לשכן**

נרשם על ידי איתניאל גלעדי. לא מוגה מאד. ה"ו"ב אלול תשפ"א – כפ"ח.

א שיעור אור ליה' אלול השתא – יודפס אי"ה בגליון נצבים־ר"ה.

ב מלכים א' ח, יב.

ג בספר מלכים כתוב "לשכן בערפל" חסר, אך בדברי הימים כתוב מלא, "לשכון בערפל" – כך שהרמז יהיה מתאים גם עוד שש שנים...

ד תנחומא נשא טז; תניא פל"ו

אי־ודאות – אין שבין יש ליש

ערפל הוא "עב הענן"¹. ההופעה הראשונה של "ערפל" היא במתן תורה, בו כתוב "ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים"² (וזהו המימוש של "הנה אנכי בא אליך בעב הענן"). לפעמים מסבירים שהמלה ערפל אומרת ברוחניות אי־בהירות. האמונה שלנו ודאית – ה' הוא ודאות, "הודאי שמו כן תהלתו"³, והתורה היא ודאית (כמו שעוד נסביר). ובכל זאת, "הוי' אמר לשכן בערפל" – ה' בוחר לשכון בערפל, בחוסר ודאות.

"הוי' אמר לשכן בערפל". במלים האלה מגדיר שלמה את בית המקדש, הבנין היפה בעולם, שעל בנייתו הוא טרח במשך שבע שנים – 'כל הבנין שבניתי הוא ערפל'. מה המשמעות?

מה המשמעות שערפל הוא "עב הענן"? עב הוא המקור של המושג התעבות (condensation) בתרגום ישיר ומדויק) – התעבות של אדים למים. בקבלה כתוב ש"מהתעבות האורות נתהו הכלים"⁴. כל המציאות מורכבת מאורות וכלים – שתי צורות מציאות הפוכות. מה היחס ביניהן? כתוב שהכלים באים מהאורות עצמם. קודם כל יש אור, שהוא בלתי־מוגבל, אין סופי (אור בגימטריא אין סוף), ואחר כך האין־סוף עצמו 'מתעבה' למציאות מוגבלת. ערפל רומז לביטוי "יערפו טל"⁵ – האטמוספירה הופכת לטפות, דוגמה להתהוות הכלים מהתעבות האורות.

מהי משמעות הענין ברוחניות? שהערפל, האי־ודאות, הוא המעבר בין שתי צורות קיום

הפוכות. בין יש ליש צריך אין, בו קיימת אי־ודאות מה הולך לקרות, איזו מציאות הולכת להופיע אחרי שלב המעבר. באנגלית יש לכך מלה מדויקת – מטמורפוזה. בקבלה אמר – "אז אמר שלמה הוי' אמר לשכן בערפל" – הוא סדר התהוות של אור־מים־דקיע⁶, כשהמטמורפוזה שייכת למים. הכל מתחיל מאור (ששייך גם לאור⁷), הופך למים ובסוף לרקיע, כלי מגובש. הערפל־המים הוא כמו השלב שבין הביצה לאפרוח⁸ – מה יש בין לבין? זהו הערפל, אי־ודאות מה הולך להופיע. זה נשמע כמו משהו עמוק – וזהו באמת מושג עמוק.

התפתחות הערפל

המלה "ערפל" חוזרת סך הכל שלש פעמים בתורה⁹ (כולן בהקשר של מתן תורה). זו מלה יחודית, שרש בן ארבע אותיות – תופעה יחסית יוצאת דופן. בעצם, כל שרש מתחיל מאות עיקרית אחת, מתפתח לשתי אותיות (שנקראות "שער" בלשון ספר יצירה) ואז מגיע לשרש שלם של שלש אותיות ולעתים גם של ארבע אותיות. זהו תהליך ההתפתחות־ההתעלות של שרש. יש שתי דרכים להבין את התהליך ביחס לשרש ערפל – נזכיר את שתייהן, אבל הפנימית יותר היא כזו: האות החזקה בשרש ערפל היא פ; שתי האותיות של השער הן פל (ונתייחס אליהן עוד בהמשך); שלש האותיות הן עפל; והשרש השלם הוא ערפל.

השרש עפל הוא השרש של המעפילים. אחרי חטא המרגלים אמרו המעפילים "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר הוי' כי חטאנו"¹⁰. משה

¹ ראה (בסוד קרן זוית, המובא לקמן) מאמרי אדה"ז הקצרים מגילה ד"ה "ענין מה בין חסידי" עמ' שדמ; פלח הרמון ד"ה "בראשית ברא" הא' (ד, ב). וראה זהר ח"ג קכ, א ובכ"ד.

יא זהר ח"ב קסז, א. ע"ח שי"א פ"ו (מ"ת). ובכ"מ.

יב תקו"ז ל (עד, א).

יג ראה תמורה לא, א.

יד שמות כ, יח; דברים ד, יא; ה, יט.

טו במדבר יד, מ.

ה שמות יט, ט (וראה רש"י).

ו שמות כ, יח.

ז פיוט "וכל מאמינים" לימים נוראים.

ח ראה ע"ח ש"ז (מול"מ) פ"א.

ט דברים לג, כח.

בעתיד אותה

מטמורפוזה,
לקיחת האחריות
לשינוי מתוך
בטחון עצמי, כן
תצליח ותפעל –
זו הדרך היחידה
להביא משיח,
כי משיח הוא
לא־ידוע בעצם.
אין דרך ידועה
ובהירה לדעת את
המשיח ולהביא
את המשיח –
הכל בתוך ערפל

גם ערפל. שוב, שלש האותיות (העיקריות) של השרש הן **עפ**ל – ה־ע היא ההתעבות לטיפות של ה־א (האות של האויר – הקשור לאור, כנ"ל – ב־ג אמות **אמש**^{כא}). הפנימיות של **עפ**ל היא **אפל**, שפירושו חשך, אפלה, כמו שכתוב "חשך ענן וערפל"^{כב}.

שוב, בהתחלה יש **פ**, אחר כך **פל** ואז **אפל** – אך ה־א נעלמת והופכת ל־ע, הפנימיות של **עפ**ל – ואז נוספת ה־ר "לתפארת הלשון", כמו שמוסבר בדקדוק^{כג}. ארבעת השלבים, **פ פל עפל ערפל**, עולים יחד **בית המקדש** – עליו אמר שלמה בחנוכת הבית "הוי' אמר לשכון בערפל"! **בית המקדש** שוה גם **ראש השנה**.

יש משהו ערפילי, "ערפילי טהר"^{כד}, גם בבית המקדש וגם בראש השנה. למה? כי ראש השנה הוא גם קר־זוית – נקודת מפנה מהשנה שעברה לשנה החדשה, שיש בה גילוי חדש ולא ידוע^{כה}. יש היום ביטוי בעברית 'אפגוש אותך בסבוב' – סבוב שייך לסובב כל עלמין, האור האלקי המקיף (ולא האור הישיר של ה' בעולם שלנו, האור הממלא כל עלמין).

ב. ודאות ואי־ודאות

"הוא ושמו" – אי־ודאות וודאות

אם כן, התחלנו להסביר שיש משהו טוב בערפל, ראינו שהוא כינוי ל**בית המקדש** ושייך גם ל**ראש השנה**, ואמרנו שחוץ מהמציאות הגשמית של ערפל בעולם זהו מושג של אי־ודאות. "לשכון

אמר להם "אל תעלו כי אין הוי' בקרבכם"^{טז} והזהיר אותם שמה ינגפו לפני אויביהם – והם אכן נהרגו. לפני כן הקדים משה "והיא לא תצלח"^{יז}. רבי צדוק הכהן מלובלין, אחד מגדולי הצדיקים, דרש^{יח} ש"והיא לא תצלח" מלמד שדווקא אז לא יצליח, אבל בעתיד כן תצליח הנהגה כזו – לקיחת יזמה של אנשים להביא משיח. כך אמר הרבי^{יט} "עשו כל אשר ביכלתכם להביא משיח" – אתם תתכוננו, אתם תעשו. אני עשיתי כל שביכולתי, וכעת אתם צריכים לעשות כדי להביא משיח – והיא תצלח!

תהליך המטמורפוזה, הפיכת הביצה לאפרוח, לפעמים מצליח

ולפעמים לא מצליח, כי יש ערפל באמצע. בעבר משה רבינו אמר "והיא לא תצלח", 'זהו לא הזמן, והמטמורפוזה לא תצליח – היא לא מטמורפוזה חיובית, היא שלילית'. אבל בעתיד אותה מטמורפוזה, לקיחת האחריות לשינוי מתוך בטחון עצמי, כן תצליח ותפעל – זו הדרך היחידה להביא משיח, כי משיח הוא לא־ידוע בעצם (כפי שמיד יוסבר עוד). אין דרך ידועה ובהירה לדעת את המשיח ולהביא את המשיח – הכל בתוך ערפל, תהליך של התעבות טפות מתוך האויר, שלב מעבר. הסוד הזה נקרא בעברית גם קרן זוית^{כז}. קרן היא נקודת שינוי, מטמורפוזה, רגע אחד בו עושים שינוי – הלכת בכיוון אחד ואתה צריך כעת לשנות כיוון, ורגע הפניה, הקרן, הוא אין. קרן־זוית זו היא

טז שם פסוק מב.

יז שם פסוק מא.

יח צדקת הצדיק אות מו. נתבאר באריכות במאמר "חטא המרגלים ותשובתו" בספר רוחו של משיח.

יט שיחת כ"ח ניסן תנש"א.

כ נסמן לעיל הערה י.

כא ספר יצירה פ"א מי"ג.

כב דברים ד, יא.

כג ראה ר"ן נדרים לז, ב; מנחת שי במדבר יב, יד.

כד ע"פ לשון סדר "שופרות" במוסף של ר"ה.

כה ראה תניא אגה"ק יד.

של הרבי ר' שמחה־בונים) – שאני הולך להיות בסדר.

אם ודאות היא השם של הקב"ה, מהי אי־ודאות? כתוב "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד"^{לד} – תמיד שואלים מה ההבדל בין "הוי' אחד" ל"ושמו אחד". כאן כתוב שהודאות שייכות ל"שמו אחד" – "הודאי שמו כן תהלתו" – ואם השם הוא ודאי אפשר להסיק שה"הוא" שייך לאי־ודאות^{לה}. לאידך, דווקא בעולם המוגבל שלנו יש יסוד של אי־ודאות. הודאות משקפת את האי־סופיות של ה' – "שמו" הוא אור אין סוף^{לו}. אם אין שום גבול – אין ספק. אין הגבלה לדעת ה', "הוא ודעתו אחד"^{לז} – ואם לדעת אין שום גבול הכל ברור וודאי. אבל אם יש גבול לדעת – הדעת שלנו מוגבלת – יש דברים בלתי־ידועים ובלתי־ודאיים. אכן, העולם שלנו הוא המקום שעתיד להיות דירה בתחתונים לעצמות ה', ל"הוא" – הסוד של הדברים הלא־ידועים הוא הערפל, שה' אמר לשכון בו.

פרנסה מתוך אי־ודאות

האי־ודאות של העולם שלנו מופיעה באופן בולט במאמר חז"ל "שבעה דברים מכוסים מבני אדם"^{לא}. אדמו"ר הזקן מביא את המאמר בתניא^{לט}, אבל מתוך שבעת הדברים הוא מצטט רק שניים (שלפי גרסת הגמרא הם רצופים ברשימת הדברים המכוסים מבני אדם, בעוד לפי גרסת המדרש והעין יעקב מופיע ביניהם

לד זכריה יד, ט.

לה בעומק, בתוך הביטוי "הודאי שמו כן תהלתו" רמזות שתי המדרגות: "הודאי שמו – כן תהלתו" אומר כי "תהלתו" העצמית, הבלתי־מושגת (סוד "לך דְמִיָּה תהלה"), שקולה כנגד "הודאי שמו". והרמז: המספר 861, שהוזכר בפנים כגימטריא של פ פל עפל ערפל, בית המקדש וראש השנה עולה גם "תהלת הוי'" (תהלים קמה, כא), כנודע.

לו לקו"ת בהר מא, ביג ובהוספות נב, ביג ובכ"מ.

לז רמב"ם, הלכות יסודי התורה פ"ב ה"י.

לח פסחים נד, ב – נתבאר באריכות בחלקו השני של השיעור, נדפס לקמן, וש"נ.

לט אגרת הקדש כב.

בערפל" פירושו להיות באי־ודאות, והחידוש הוא שיש כזו התגלות של ה' – ההתגלות בבית המקדש, בדירה בתחתונים שלו, שהיא גם ההתגלות בראש השנה. כידוע, היו צדיקים שאמרו ש'כל השנה אני יודע את ה' ובראש השנה רק מאמין בו' והיו צדיקים שאמרו בדיוק הפוך. אלה שני ממדים של ודאות ואי־ודאות, ובכל אחד יש ענין גדול בפני עצמו, כמו שצריך להמשיך להסביר בעומק.

הודאות היא שם של הקב"ה. בתפלות שלנו כל בקה, אחרי פרקי התהלים בפסוקי דזמרה – מ"תהלה לדוד" עד סוף כל ספר תהלים, "כל הנשמה תהלל יה"^{לב}, על כל נשימה להלל את הקב"ה^{לכ} – אנו אומרים קטע מדברי הימים, "ויברך דוד"^{לכ}. כתוב בכוונות האריז"ל^{לכט} שבקטע זה לכוון שם קדוש ודאי, היוצא מראשי התיבות של "ויברך דוד את הוי'". על אותה מדרגה אומרים בימים נוראים, במחזור, "הודאי שמו כן תהלתו". כתוב שהשם ודאי שוה לעוד שם ידוע – אהיה. "הודאי" שוה כבר לשם הוי', אבל רק ודאי בתור שם – כפי שיוצא מראשי התיבות – הוא שם אהיה, השם של הבינה^{לל}, אני עתיד להיות, להוולד, להתגלות^{לא}.

בעצם, השם של הבינה הוא השם של התשובה – "ולבבו יבין ושב ורפא לו"^{לב}. מה כאן ה"ודאי"? הרבי ר' בונים הסביר^{לג} שבעל תשובה אומר 'אהיה טוב בודאי מעתה' – מי שעושה תשובה צריך לחשוב שעד הרגע הייתי לא בסדר, אבל מכאן והלאה הולך להיות בסדר. אם אין לו בטחון בזה, אין לו ודאות בזה, זו לא תשובה. תשובה צריכה להיות עם ממד מסוים של בטחון וכעין ודאות – מלאת שמחה (כשמו

כו תהלים קמה קב.

כז בראשית רבה יד, ט.

כח דברי הימים א כט, י"ג.

כט שעה"כ הקדמת דרושי יוה"כ ועוד.

ל זהר ח"ג קח, ב.

לא שעה"כ דרושי פסח א. ע"פ זהר ח"ג טה, ב.

לב ישעיהו ו, י.

לג רמתים צופים סימן א אות ט.

— שוה בדיוק **אי־ודאות**, השם הקדוש של הפרנסה!

ודאות ואי־ודאות – תפילין של יד ושל ראש – תורה ותפלה

מהרמו של "פותח את ידך" עולה שאי־ודאות קשורה ליד – משם יוצא השם. בתפילין יש תפילין של יד ותפילין של ראש – קודם מניחים את התפילין של יד ואז את התפילין של ראש. התפילין של יד הם כנגד הלב והתפילין של ראש כנגד המח – לקשר את שניהם לקב"ה^מ. יש משהו ביד שיותר נעלה מהראש, מהמח, כמו שכתוב "שאו ידְכֶם קדש"^מ – כשאני מרים ידים הן עולות מעל הראש. הרמת ידים שייכת לתפלה, כמו

שכתוב "ויהי ידיו אמונה"^מ, "פריסן בצלו"^{מח} – דווקא בתפלה הידים עולות מעל הראש־המוחין שלש דרגות (שלשת הראשים שבכתר), עד לכח האמונה, רדל"א.

הראש הוא תורה. תורה היא משהו ודאי – ידע, דעת. אבל תפלה היא אמונה. אם האדם היה יודע מה הולך לקרות בעולם בדיוק, היה יודע את שבעת הדברים שה' בכוונה מסתיר מאתנו, מכסה מאתנו – לא היה טעם שיתפלל. כלומר, בעצם שני עמודי התווך של ודאות ואי־ודאות הם תורה ותפלה. יחסית, בתוך התפילין, הם תפילין של ראש, ודאות, תורה, ותפילין של יד הם כנגד הלב, "עבודה שבלב זו תפלה"^{מט}. מכח

תורה היא משהו ודאי – ידע, דעת. אבל תפלה היא אמונה. אם האדם היה יודע מה הולך לקרות בעולם בדיוק, היה יודע את שבעת הדברים שה' בכוונה מסתיר מאתנו – לא היה טעם שיתפלל. כלומר, בעצם שני עמודי התווך של ודאות ואי־ודאות הם תורה ותפלה

דבר נוסף) – "אין אדם יודע במה משתכר" ו"מלכות בית דוד מתי תחזור".

מכאן אדמו"ר הזקן לומד שפרנסת האדם היא הדבר האי־ודאי בעצם, כמו "מלכות בית דוד מתי תחזור" – ביאת המשיח. כמו שעוד נרחיב, יש במשיח משהו מוחלט של אי־ודאות – הוא לא־ידוע לנו, לא בהיר במודעות שלנו, ביכולת שלנו להשיג. המציאות שלו לא־נודעת. זהו ציטוט חשוב מאד מהתניא. במקומות נוספים בחסידות^מ מובא שפרנסה עוד יותר מכוסה, יותר בחינה של אי־ודאי אפילו מאשר חזרת מלכות בית דוד, ושאר שבעת הדברים שתיכף נזכיר. זה ווארט עם געשמאק: שהרבי יכול לומר במאה אחוז

שהשנה יבוא משיח, אבל מאיפה תעשה כסף – גם כשהמשיח כבר כאן – איני יודע... יש דברים שה' עושה אותם לא־ידועים.

שוב, הכי אי־ודאי הוא "במה משתכר" – מאין תבוא הפרנסה, מאין יבוא הרוח? "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר"^{מא}, אבל מהו ה"מקום אחר" הזה? הוא בתכלית האי־ודאות. וראה זה פלא – "מקום אחר" בגימטריא **פרנסה!** ורמזו נוסף: מה ערך הביטוי **אי־ודאות?** הוא שוה לשם הפרנסה^{מב}, "ס"ת "פותח את ידך ומשיביע לכל חי רצון"^{מג} – שם **חתך**, "החותך חיים לכל חי"^{מד}. והנה, כשכותבים פרנסה במילוי אותיות, חלק המילוי של פרנסה – **פא ריש נון סמך הא**

מה רבינו יונה על ברכות ח, א ד"ה "הרוצה"; ב"א או"ח סימן כה בשם הזהר.
מו תהלים קלד, ב.
מז שמות יז, ב.
מח אונקלוס עה"פ.
מט תענית ב, א.

מ ראה ספר הליקוטים ד"ח צ"צ ערך 'פרנסה'. ובכ"מ.
מא אסתר ד, יד. כידוע, "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר" = השגחה פרטית = פעמים אמונה.
מב פע"ח שער הזמירות פ"ה.
מג תהלים קמה, טז.
מד פיוט "וכל מאמינים לימים נוראים".

— "חבלים נפלו לי בנעמים"^{נב}, נפילת גורל).

חשה ומשיח

בעומק, הדמות של הודאות היא משה רבינו — משה רבינו, הגואל הראשון, שנתן לנו את התורה. אצלו הכל ודאי כי הכל בתורה ודאי. הרמב"ם אומר^{נב} שהמשיח לא יהיה נביא גדול כמו משה — הוא לא יחדש מצוות בתורה, הכל ניתן על ידי משה רבינו בתורה — אבל כן יהיה גדול ממנו ברוח הקדש. צריך להבין מה ההבדל בין נבואה, בה משה גדול ממשיח, לרוח הקדש, בה משיח גדול ממשה. מה ההבדל בין משה ומשיח, "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"^{נב},

הנביא הגדול ובעל רוח הקדש הגדול?

אחד ההסברים העמוקים להבדל הוא הנקודה הזו: משה רבינו הוא יסוד הוודאות. נבואה היא הוודאות של ה', שמשקפת את הדעת הבלתי־מוגבלת של ה', כנ"ל, ואילו משיח הוא תמצית אי־הוודאות. מה שודאי בו, שהוא לא ודאי — אפילו אחרי שמשיח יהיה כאן, כאשר כבר נראה אותו. משיח הוא מטמורפוזה — העולם חייב לעבור שינוי, חייב לעבור התעבות (condensation), והוי' בוחר לשכון בערפל.

ודאות מתוך אי־ודאות

נוסיף רמז מיוחד במינו: אמרנו ש־אי־ודאות בגימטריא חתך. אם מחשבים אי־ודאות במספר קדמי (חישוב כל אות כסכום כל האותיות עד אליה, כולל אותה) מקבלים 1604. וראה זה פלא, רק החלק הקדמי, התוספת על החשבון הרגיל של אי־ודאות, שוה 1176 (המשולש של מח), הערך של פתיחת הרמב"ם, "יסוד היסודות ועמוד החכמות", ראשי תיבות הוי'. מהו יסוד היסודות? "לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'". כל ענינו של הרמב"ם הוא ודאות בשכל — מבחינתו צריך

התפילין של ראש מתקיים "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך"^{נב}, "אלו תפילין שבראש"^{נב} — עמי הארץ רואים את הודאות שיש ליהודי (מכח התורה שנתן לו ה'), מרגישים שמכוחה מובטח לו הנצחון ויראים ממנו (ודאות היא בחינת שם ה', "כי שם הוי' נקרא עליך", כנ"ל). לעומת זאת, התפילין של יד בעצמם מכוסים (כמו הדברים המכוסים מאתנו), האי־ודאות היא חוית־עצם השייכת רק לעם ישראל, "לך לאות"^{נב} ולא לאחרים לאות"^{נב}.

תפלה מתוך הערפל

אמרנו שערפל, אי־ודאות, שייך לעבודת התפלה — כאשר התפלות הכי גדולות ועמוקות, במשך כל השנה, הן דווקא בראש השנה ויום כיפור. אמרנו שהמלה ערפל מתחילה מהאות פ, שהיא העיקר, ומתפתחת לשער פל, שהוא גם השער של תפלה. שתי האותיות הקודמות הן ער, "אני ישנה ולבי ער"^{נב}. בתקיעת שופר צריך להתעורר — "עורו ישנים מתרדמתכם"^{נב}, צריך להתעורר ולהתפלל בערפל.

עוד משהו יפה, שאותיות פל בארמית הן לשון בעור — "ובערת הרע מקרבך"^{נב} מתורגם "ותפלי". כל פעם שיש ביעור הרע, אחת מחמש המצוות הכלליות (כמבואר אצלנו במ"א^{נב}), התרגום הוא לשון פל. כנראה יש כח מיוחד בעבודת התפלה מתוך אי־ודאות. אי ודאות היא אמונה (לעומת ודאות, שהיא דעת, כנ"ל) — היא מבררת מאתנו את כל הרע, ומגלה את כל האור כי טוב, החידוש המפתיע שמצפה לנו, כמו שנראה במאמר חז"ל. שוב, פל הוא תפלה, הוא גם פלא, וגם לשון נפילה (גם למעליותא

נ דברים כח, י.

נא ברכות ו, א; מגילה טז, ב.

נב שמות יג, ט.

נג מנחות לז, ב.

נד שה"ש ה, ב.

נה ע"פ רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ד.

נו דברים יג, ו ובכ"מ.

נד מלכות ישראל ח"ג מאמר "מצוות מסירות הנפש".

נח תהלים טז, ו.

נט אגרת תימן (וראה גם הלכות תשובה פ"ט ה"ב).

ס ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים

ויחי; תו"א משפטים עד, ג.

בסדר לוודא את

השם של ה',
 "ודאי" הוא שמו
 של הקב"ה, אבל
 את ה' עצמו מוטב
 'לעזוב לנפשו'.
 להכיר שאצלי, וגם
 בינו לבין עצמו,
 הוא שוכן בערפל

יתבאר בארוכה).

כפי שהזכר, הערפל הראשון בתורה – "הכל הולך אחר הפתיחה" – הוא "ומשה נגש על הערפל אשר שם האלהים". זהו ממש מקור מובהק ל"הוי' אמר לשכון בערפל". רוצים למצוא את "האלהים" – שכאן הוא עצמות, יותר משם הוי' – צריך לגשת אל הערפל, "אשר שם האלהים". משה מצד עצמו הוא תורה, ודאי, אבל הוא צריך לגשת קודם לתפלה. קודם צריך להתפלל, כמו במלחמת עמלק – "ויהי ידיו אמונה עד בא השמש", עד שהאור בא ("בא השמש"), אור התורה שלו, אבל קודם צריך לפרוס ידים בתפלה, "שאו ידיכם קדש וברכו את הוי'" (ולאידך, גם משיח, "גואל אחרון", מופיע מתוך הודאות של "גואל ראשון" – הודאות נולדת מתוך האי־ודאות, אך האי־ודאות ממלאת את הודאות והודאות בסופו של דבר מאירה באי־ודאות, והרמז: ראשי התיבות של ודאות־אי־ודאות הם **ואו** – אי־ודאות היא חלק המילוי של ו הודאות – כאשר **ודאות־אי־ודאות** יחד עולות ה פעמים **ואו** ברבוע!).

דוגמה נוספת להופעת הודאות דווקא מתוך הערפל יש בסיום ספר קהלת, כאשר אחרי כל הערפל ש'מפזר' שלמה המלך, חוית "הכל הבל" ביחס לכל המציאות, הוא מסכם בודאות חדה: "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם"¹⁰. ה'מחקרים' – עפ"ל – יטענו שמישהו אחר כתב את הפסוק, המנוגד לכל אוירת הספר, אך באמת דווקא מתוך הערפל אפשר להגיע למסקנה הודאית הזו. והרמז המובהק: "סוף דבר הכל נשמע" סופי **תיבות ערפל**.

מצרים). וכן, ההתפתחות של ערפל הנ"ל – פ פל עפל ערפל – עולה משולש אם (שהוא הוא בית המקדש, ראש השנה וכו').
 סו קהלת יב, יג.

להוכיח את מציאות ה'. כידוע, זו שאלה גדולה אם ניתן, וגם אם רצוי, להוכיח את מציאות ה' – אבל זו כל מגמתו של רציונליסט, כמו הרמב"ם. לכן הוא יונק הרבה מהפילוסופיה היוונית, שגם בה המגמה להוכיח כל דבר. לכן, למי שמתנגד ליונים – לוחם נגד תרבות יון, כמו בחנוכה – יש בעיה גדולה עם הוכחות וראיות לגבי מציאות הבורא. לפי מה

שאמרנו קודם, בסדר לוודא את השם של ה', "ודאי" הוא שמו של הקב"ה, אבל את ה' עצמו מוטב 'לעזוב לנפשו'. להכיר שאצלי, וגם בינו לבין עצמו, הוא שוכן בערפל.

זו התבוננות מיוחדת, מודעות־תודעה מיוחדת ששייכת לשנה הבאה עלינו לטובה. כלומר, שמתוך האי־ודאות הזו באות כל הטובות – האי־ודאות היא אין שמוליד את כל היש, את כל החידושים. אם יש ודאות אין חידושים, הכל נתון. אם רוצים "אור חדש"¹¹ ו"שיר חדש"¹², גאולה שאין אחריה גלות¹³, שהיא חידוש גמור – צריך שראש השנה יהיה ערפל, שכל המציאות תהיה ערפל, שה', העצם, שוכן שם. ערפל הוא בעצם אין – ממנו נמצא הכל. **ערפל** ועוד **אין** שוה **אמת**, חותמו של הקב"ה¹⁴. והנה, פלא, **אמת** היא **ודאי** ברבוע. **ערפל**, שהוא הסמל של האי־ודאות, יחד עם מה שהוא בעצם, **אין** – **היולי** גמור – עולה **ודאי** ברבוע. אכן, ה**ודאי** יוצא מתוך האי־ודאות של שם **איה** – ברחם האם יש אי־ודאות¹⁵ מה עתיד להולד (כפי שעוד

סא ברכת "יוצר אור" (נוסח אשכנז וספרד).

סב ישעיה מב, י; תהלים צו, א; צח, א; קמט, א.

סג שמות רבה כג, יא (וראה שה"ש רבה א, לו; מכילתא בשלח פרשת השירה א). וראה בעתה אחישנה ח"ג פ"ז עמ' רפב ואילך.

סד שבת נה, א; ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.

סה ורמז: **ערפל** עולה 380, ה'הלו' של **חיה**, "אם כל חי" (בראשית ג, כ), העולה גם **מצרים**, סוד רחם האם (ראה דרוש פסח בשעה"כ ופע"ח, ובקהלת יעקב ערך 'ארץ

שערפל הוא מלשון **ערף**^{סח}. כתוב שעם ישראל הוא "קשה ערף"^{סט}. כדי להביא משיח עלינו להיות עקשנים – להתעקש בבחירות על האי-בהירות, להמשיך להאמין בתוקף במטמורפוזת של הזחל לפרפר יפה. החלום הכי יפה שלנו, הדבר הכי יפה שאנחנו יכולים לדמיין.

סח ערף רומז לפרעה (שגם מתחיל באות פ, האות העיקרית של ערפל, וכן ערפל עולה מצרים, כנ"ל הערה סה) – קליפת פרעה יושבת על הערף ויונקת ממיצר הגרון על ידי שלשת שרי פרעה (לקו"ת ושער הפסוקים וישב. ובכ"מ). אכן, ה' אמר למשה "בא אל פרעה" (שמות י, א) – אל תפחד, אני אתך (ראה זהר ח"ב לז, א) – והוא השרש ל"ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים" במתן תורה (בירור פרעה הוא בירור הערפל העל'מודע של הכתר, מעל לדרגת החכמה של משה עצמו, כמבאר במ"א).
סט שמות לב, טו ובכ"מ.

הזכרנו את הווארט של הרבי ר' בונים על ממד הודאות בתשובה, תשובה מתוך בטחון ושמחה. הוא לא בא בכלל לשלול את הערפל. אדרבא, מי שמכיר את כל המסורת של פרשיסחא, כל הענין של אמירה בקיצור נמרץ, היא גם הולדה מתוך הערפל – למצוא שם את האלהים ולהוליד חידוש מפתיע לגמרי, שאי אפשר להוליד מתוך ודאות כלל וכלל. הכל כאן הוא תהליך של אורמים-רקיע, התהוות הכלים מהתעבות האורות – טיפין שיוצאים מהאור דרך המים. הטפה כאן, הרקיע, היא איזה ווארט קצרצר של הרבי ר' בונים.

עד כאן דרוש גדול בפני עצמו בענין "לשכן בערפל". את הדרך הפשוטה של התפתחות השרש לא הסברנו, אבל בדקדוק אומרים^{טז}

טז ראה קונקורדנציה (מנדלקון).

הלומד על מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ ה' בוחר לשכון – כ"דירה בתחתונים" – בחוסר ודאות, "הוי' אמר לשכן בערפל".
- ◆ הערפל הוא סוד ההתעבות – מהתעבות האורות נהווה הכלים.
- ◆ הערפל הוא האין שבין יש ליש – הכח לחולל מטמורפוזת.
- ◆ עבודת המעפילים לא הצליחה בכניסה הראשונה לארץ – אך תצליח בהבאת הגאולה האחרונה.
- ◆ הדרך היחידה להביא את המשיח היא לפעול מתוך יזמה אי-ודאית.
- ◆ ראש השנה הוא ערפל – נקודת מפנה בין השנה שעברה לשנה הבלתי-יודועה הבאה.
- ◆ הודאות היא שם ה' – "הודאי שמו כן תהלתו" – אך עצמות ה' היא אי-ודאות.
- ◆ אי-הודאות של העולם – מתוך הדעת המוגבלת – היא המשכן לאי-הודאות של העצמות.
- ◆ תשובה עושים מתוך ודאות – 'אהיה טוב בודאי מעתה'.
- ◆ מקור הפרנסה הוא הדבר הכי לא-ודאי.
- ◆ התורה היא ודאות והתפלה נובעת מאי-ודאות.
- ◆ הודאות מתגלה בתפילין של ראש ואי-ודאות בתפילין של יד.
- ◆ משה הוא הגדול בנבואה (ודאות) ומשיח הוא הגדול ברוח הקדש (אי-ודאות).
- ◆ משיח הוא אי-ודאות בעצם – גם אחרי התגלותו – כי ענינו מטמורפוזת במציאות.
- ◆ ודאות אמת נולדת מתוך אי-ודאות – אין וערפל.
- ◆ רק מתוך אי-ודאות יכול להוולד חידוש מוחלט – חידוש הגאולה.

שיעור

חיים של אי-הודאות (ח"ב)

"שבעה דברים מכוסים"

קיצור מהלך השיעור

בהקשר לנושא אי-הודאות, המיוחד לשנה הבאה עלינו לטובה, הסביר הרב באריכות את סוד **שבעת הדברים המכוסים** מבני אדם בעולם הזה – כיסוי שהוא **מהותי לקיום** העולם ולהנהגתו התקינה. הרב דן בגרסאות השונות למאמר חז"ל זה, בגמרא ובמדרש, והקביל אותם ל**שבע מדות הלב**. **פרק א** עוסק בשלשת הראשונים – מסביר מדוע נחוץ **כיסוי יום המיתה**, מהו **יום הנחמה** האישי והכללי ובעיקר מעמיק במשמעויות של **"עומק הדין"**. **פרק ב** עוסק בארבעת הבאים, תוך התבוננות רבת-משמעות בסבת הסודיות של **ההריון** (אי-דיעת מין הולד, הקשורה גם לאי-ידיעת אופיה של הגאולה העתידה) וב**"תורת המשחקים"** המבוססת על אי-הודאות ומאפשרת את התנהלות השווקים. **פרק ג** מוסיף התבוננות יפהפיה המקבילה את שבעת הדברים ל**מעגל השנה** ו**פרק ד** חותם בהתבוננות הקושרת את כל אי-הודאות לדמותו של **דוד המלך**.

המקביל במדרש, בו יש שינוי מהותי חשוב. בהחלט אפשר לראות במאמר הזה את היסוד לאי-הודאות הרצויה.

המפרשים^ג מסבירים שבלי ההעלם וההסתור והכיסוי, האתכסיא, של שבעת הדברים האלה – העולם לא היה מתקיים. כלומר, שבעת הדברים האלה חייבים להיות מכוסים גם מהחכמים הכי גדולים^ד, כדי להבטיח ולייסד

ג עץ יוסף על בראשית רבה סה, יב.
ד ונחלקו המפרשים – ראה עיון יעקב ד"ה "שבעה" ויפה תאר על ב"ר סה, יב – האם ישנם חכמים גדולים

א. יום המיתה, יום הנחמה ועומק הדין

שבעה דברים מכוסים לקיום העולם

עולמנו מבוסס על אי-הודאות^א. יסוד עיקרי לכך הוא מאמר חז"ל "שבעה דברים מכוסים מבני אדם"^ב. נקרא אותו גם בגמרא וגם במאמר

נרשם ע"י איתאל גלעד^ו. לא מוגה. אור ל"ב אלול תשפ"א – כפ"ח.

א ראה באריכות בח"א של השיעור – נדפס לעיל.
ב פסחים נד, ב; בראשית רבה סה, יב; קהלת רבה יא, ד; מכילתא ויסעו; יל"ש ירמיה רמז רצז.

יום "הנחמה שלו", יום נחמה אישי-פרטי, כמו שיש "יום המיתה" לכל אחד. האדם נתון באיזו צרה, באיזה צעה, אבל יש גזרה מהשמים שלא מגלים לו את היום שהצרה תפסיק. הצער הוא זמני, מוגבל, עתיד להפסיק – ברגע שהצער יפסיק האדם יתנחם, זהו "יום הנחמה" שלו. מתי בדיוק? אף אחד לא יודע. צריך להאמין שיהיה, וממילא לקוות שיהיה בקרוב. שוב, שאר המפרשים מסבירים שמדובר בנחמה של כלל ישראל, אבל רש"י מסביר את "יום הנחמה" כמו את "יום המיתה", משהו אישי – כל אדם נמצא בדאגה וצריך להתנחם.

מה יכולה להיות "דאגתו" בפנימיות? "אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו". דאגה יכולה להיות גם דבר טוב, כלי לגילוי רזי תורה. הדאגה הקיומית 'מתי יבוא משיח?' – **משיח** בנימטריא "דאגה בלב איש" – יכולה לשמש כלי ל"רזי תורה" ואף ל"רזי עולם" (כידוע¹ הווארט בשם אדמו"ר הזקן ש"רזי עולם" עמוקים באין ערוך מ"רזי תורה"). אם נסביר כך, הנחמה כאן היא גילוי רזי תורה – ההופך פתאום את הדאגה הראשונה לדבר הכי חיובי. זהו כבר דרוש לאור דברי רש"י.

פירושי "עומק הדין"

ההסבר השני של רש"י הוא לדבר השלישי, הוא אומר שני פירושים בתכלית הקיצור: "ועומק הדין". הרוב טועים בו, אי נמי עומק הדין העתיד.

הפירוש הראשון שלו הוא שבאים שני בעלי דין לדין ו"אין לדין אלא מה שענינו רואות"². כמוכ, יתכן שהדין יתירשל מלחקוה, אבל אפילו אם הוא יחקור כמה שהוא מסוגל – לא מבטיח בכלל שיגיע לעומק הדין. לכן

את קיום העולם. שוב, סימן שלא הכל צריך לדעת – צריך ערפל.

נקרא בפנים – פסחים נד, ב:

תנו רבנן שבעה דברים מכוסים מבני אדם, אלו הן: יום המיתה, ויום הנחמה, ועומק הדין, ואין אדם יודע מה בלבו של חברו, ואין אדם יודע במה משתכר, ומלכות בית דוד מתי תחזור, ומלכות חייבת מתי תכלה.

כמוכ, מניח "שבעה דברים מכוסים מבני אדם" לצורך קיום העולם דורשת לכוון אותם כנגד משהו. הכי פשוט לכוון כנגד הז"ת – ז הספירות התחתונות, מדות הלב. שרש הז"ת למעלה מהג"ר – ג הספירות הראשונות, המוחין חכמה-בינה-דעת. כפי שהוסבר, בשכל יש ודאות, אבל שרש המדות הוא באי-ודאות של הכתה, של פנימיות הכתה, של האמונה. במבט ראשון לא פשוט בכלל איך לכוון את שבעת הדברים הללו כנגד הז"ת, שבע המדות.

"יום הנחמה" הפרטי והכללי

אין הרבה רש"י כאן, אבל נקרא מה הוא כן כותב. הוא צריך לפרש מתוך שבעת הדברים רק שלשה. הראשון שהוא מסביר הוא הדבר השני:

"ויום הנחמה". שלכל אדם, מתי יתנחם מדאגתו. פירוש פלאי, שלא הייתי חושב עליו, וגם שאר המפרשים³ לא חושבים כך, ומפרשים הרבה יותר פשוט. רש"י אומר שלכל אחד יש

הצער הוא זמני,
מוגבל, עתיד
להפסיק – ברגע
שהצער יפסיק
האדם יתנחם,
זהו "יום הנחמה"
שלו. מתי בדיוק?
אף אחד לא יודע.
צריך להאמין
שיהיה, וממילא
לקוות שיהיה
בקרוב

1 חגיגה יג, א.

2 משלי יב, כה.

3 רשימות דברים (חיסריק) מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 61.

4 סנהדרין ו, ב; נדה כ, ב.

מאד, או נביאים (כמוכ באגה"ק הנ"ל), לפניהם כן נגלים חלק מהדברים.

ה ראה מתנות כהונה בבראשית רבה סה, יב ועץ יוסף בקהלת רבה יא, ט.

יש עומק הדין גם של העולם הזה: עוברים יסורים על האדם – למה? מה בא לתקן? מה עשיתי לא בסדר? לא יודעים

וגם הקב"ה מקיים אותה, ואז רואים ש"משפט רחמי"^{טז} – יש דין שהוא בעצם רחמים, וברגע שמגלים את הרחמים בדין זהו עומק הדין, כלומר, עומק הדין הוא היפך מה שנראה דין, כמו אמת לאמתו ביחס למדת האמת^{יז} – העומק של הדין הוא

הרחמים שיש בדין, הטית הדין לחסד.

גם הפירוש השני של רש"י הוא שלש מילים – "עומק הדין העתידי", עומק הדין של הקב"ה לעתיד לבוא.

אפשר להוסיף עוד פירוש, שכתוב בין המפרשים^{יח}, ש"עומק הדין" של הקב"ה הוא לאו דווקא לעתיד לבוא – אי אפשר להבין אפילו את עומק הדין של הקב"ה בעולם הזה. מה הכוונה? ה' עושה עם כל אחד דינים, ואתה לא יכול להבין למה מגיע למישהו משהו כאן ועכשיו. רק הקב"ה יודע. מסביר הבן איש חי, שאפילו שעשרה אנשים יעשו בדיוק אותו דבר, באותם תנאים (בכל הפרמטרים שאתה יכול להשוות) – לכל אחד מגיע משהו אחר, בעולם הזה וגם בעולם הבא. יש עומק הדין גם של העולם הזה: עוברים יסורים על האדם – למה? מה בא לתקן? מה עשיתי לא בסדר? לא יודעים, וכ"ש וק"ו שלא יודעים את הדין הסופי.

אפשר להוסיף כאן מה שכבר התייחסנו אליו קודם: לפי הפירוש האמור כאן, "עומק הדין" הוא עומק התורה, הפלפול של התורה. ל"דין אמת" מגיעים על פי עיון ופלפול, שיכולים להעמיק עד ל"רזי תורה". אבל "עומק הדין", למה ה' עושה מה שהוא עושה, הוא "רזי עולם". רזי תורה הם "אמת", "אין אמת אלא תורה"^{יט},

צריך ללמד זכות – זהו רצון ה' שהדין יצא לפי שכל הדיין, אבל עומק הדין מכוסה מבני אדם, הדיינים מוגבלים בראיה שלהם ולא מגיעים אף פעם לעומק הדין בעולם הזה, הוא מכוסה. ה' רוצה שדווקא יתקיים העניין של "אין לדיין אלא מה שענינו רואות" –

הנהגת העולם הזה, עלמא דשקרא.

בענין הזה גופא יש שני פירושים, שני ממדים: יש מי שאומר שאי אפשר לדעת סופית שהעדים דברו אמת – אולי שקרו לך ואין מישהו להזים אותם, לכן יכול לצאת משפט מעוקל, דין מרומה, ורק אצל הקב"ה ודאי יש דין אמת, רק אותו אי אפשר לרמות. יש ווארט חסידי שאת כולם אפשר לרמות חוץ מאחד – הקב"ה. לכן רק אצלו יש דין אמת. אבל יש פירוש אחר^כ, שאם הדיין מתמסר הוא יכול לדון דין אמת – אבל רק הקב"ה יכול לדון דין אמת לאמתו. באמת כתוב ש"כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית"^{כא}. כלומר, יש בזה גם יוצא מן הכלל, יוצא דופן, ממש להיות שותף עם ה' במעשה בראשית – מי שדן דין אמת לאמתו.

נוסיף עוד הסבר עמוק: בהקבלת שבעת הדברים, בהשקפה ראשונה הייתי חושב ש"עומק הדין" שייך לדין-גבורה. אבל אמרנו שאפשר לפרש שעומק הדין הוא כמו "אמת לאמתו" ביחס ל"אמת"^{כב}. בפנימיות, עומק הדין הוא המשפט. על פי פשט, משפט הוא דין – פרשת "ואלה המשפטים"^{כג} נקראת בחז"ל "פרשת דינים" – אבל לפי הסוד המשפט הוא עומק הדין. יש עלינו מצות "בצדק תשפט עמיתך"^{כד},

י עץ יוסף בשם יפה תאר.

יא ראה בבן יהודע על אתר.

יב שבת י, א.

יג ראה המשך תרס"ו ד"ה "אם בחקתי תלכו" תרס"ז עמ' תלח ובכ"ד.

יד שמות כא, א.

טו ויקרא יט, טו.

טז ע"פ הקדמת תקו"ז יז, ב ("פתח אליהו").

יז ראה גם בביאור המושג "עשות משפט" בשיעור אור ליה' אלול השתא - פורסם בגליון כי תצא.

יח בן יהודע על אתר בפסחים, ד"ה "עומק"; בניהו על אתר ד"ה "ויש אומרים".

יט ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח; הקדמת איכה רבה פסקה ב; פסיקתא דרב כהנא פסקא טו אות ה.

אבל "רזי עולם" הם "אמת לאמתו". זהו מקור חשוב ל"רזי עולם" לעומת "רזי תורה".

ארבעת הפירושים בסוד הוי' וסוד ימי ראש השנה

אם כן, רק ב"עומק הדין" ראינו ארבעה פירושים, שניתן לכוון כנגד אותיות שם הוי' ב"ה: כתוב^ב שתפילין דרש"י, מוחין דאמא (בינה, ה עילאה), הם עולם הזה, ותפילין דר"ת, מוחין דאבא (חכמה, י), הם עולם הבא. בשני הפירושים של "הנסתרות להוי' אלהינו"^{כא} הכל רק דין של הקב"ה – אבל יש עומק הדין בעולם הבא, אבא, ועומק הדין בעולם הזה (למה מגיע למישהו משהו כאן), אמא. הזו הוא הפירוש שעומק הדין הוא רחמים – תפארת, עיקר מדות הלב. התפארת היא "הבריה התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה"^{כב} – היא עולה עד לכתר, למעלה מאותיות י"ה. הפירוש הפשוט, ש"אין לדיין אלא מה שענינו רואות", והוא לא יכול לעמוד על האמת הצרופה בעולם הזה, עלמא דשקרא, שייך למלכות – המוגבלות העצמית של המלכות. המלך דן, הוא דיין, אבל מלך בשר ודם, קרוץ מחומר וכו', לא מסוגל לדון דין אמת לאמתו. ולסיכום:

- י עומק הדין בעולם הבא
- ה עומק הדין בעולם הזה
- ו דין אמת לאמתו – רחמים בדין
- ה מוגבלות הדיינים

כ ראה אשא עיני מאמר "תפילין דרש"י ותפילין דר"ת".
 כא דברים כט, כח.

כב ע"פ שמות כו, כח; לו, לג. זח"ג קפו, א. ובכ"מ.

ראש השנה הוא יום הדין, ואפשר בהחלט להקביל את שני ימי ראש השנה לבחינות של דין (דין אמת) ועומק הדין (דין אמת לאמתו): כל הענין של ראש השנה הוא, בסופו של דבר, להפוך את הדין לרחמים^{כג}. לפי הקבלה^{כד}, היום הראשון הוא "דינא קשיא" והיום השני הוא "דינא רפיא". לענינו, "דינא קשיא" הוא "דין אמת", אבל "דינא רפיא", שהוא התכל"ס, הוא "דין אמת לאמתו". מאיפה לומדים שדין דין אמת נעשה שותף עם הקב"ה במעשה בראשית? מפרשת שבת במעשה בראשית – שהיא היום השני של ראש השנה. אז מגיעים ל"דינא רפיא", שרפוי לגמרי – שהצליח לגמרי להטות כלפי חסד, להמתיק את הדין, להפוך את הדין לרחמים. אכן, הענין מתחיל כבר מהרגע הראשון – בסוד של "לשכן בערפל", כל הסוד של ראש השנה הוא תהליך אחד של התעבות האור (בסוד אור-מים-רקיע) להיות טיפין ממשיים של מדת הרחמים (כמו שהגשם הוא "רחמים לעולם"^{כה}).^{כז} עד כאן עומק הדין, י"הו"ה של עומק הדין.

מעלות כיסוי יום המיתה ויום הנחמה

ההסבר שנתנו ל"עומק הדין", שהכוונה ל"משפט רחמי", הוא עיקר המפתח כדי לכוון את שבעת הדברים כנגד הספירות העליונות – הוא מתחיל להבהיר את הקבלת שלשת הדברים הראשונים לשלש המדות הראשונות, חסד-גבורה-תפארת. הרבה פעמים כתוב^{כח} שבאצילות שלש המדות הראשונות הגבורה נאצלת לפני החסד, וכך כאן שהדבר הראשון הוא "יום המיתה".

איך מסבירים המפרשים^{כח} ש"כיסוי יום

כג ראה ויקרא רבה כט, י; פסיקתא דרב כהנא פסקא כג אות ג.

כד זחר ח"ג רלא, ב; שעה"כ דרשי ר"ה.
 כה חולין סג, א וברש"י.

כו כנ"ל בארוכה בחלק א של השיעור.

כז פתחי שערים נתיב שבירת הכלים פתח טו; ספר הדע"ה דרוש ג סימן ה וש"נ.

כח חדא"ג מהרש"א על פסחים נד, ב.

אי־ידיעת יום המיתה היא כנראה גם סגולה לאריכות ימים. המתח שגורם לפעולת התשובה הוא־הוא הסגולה להאריך ימים

הולכת עם מיתה. כמו שאמרנו, רש"י אומר שיום הנחמה הוא משהו אישי, שכל אחד יתנחם מהדאגה שלו, ושאר המפרשים מסבירים שזו הגאולה הכללית של עם ישראל. לא ראיתי שאף אחד אומר פשוט, שאם בן זוג של יום המיתה הוא יום הנחמה, הוא כנראה תחית המתים, היפך המיתה, לא 'סתם' גאולת עם ישראל. עיקר הנחמה הוא תחית המתים, כמו שכתוב בחסידות, במיוחד במכתבי הרב^{לב}. אם רוצים לדרוש בפנימיות, כתוב^{לג} ש"הרוצה לחיות ימית עצמו", "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם", "אדם כי ימות באהל"^{לד}, באהלה של תורה. מה הסימן שהוא מת? שהוא מתנחם. כמו ש"אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו" – איך הוא יודע שהגיע ליום המיתה של הקדושה, שהמית עצמו? הנחמה שמגלים לו "רזי תורה", ועוד יותר – "רזי עולם".

סיכום ההקבלה לחג"ת

אם כן, יום הנחמה הוא בעצם החסד, בן הזוג המשלים של יום המיתה, הגבורה. בעצם, כשם שההתייחסות ליום המיתה מעוררת לתשובה, גם הכיסופין לנחמה וגאולה מעוררים לתשובה, שהרי "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה"^{לה}. גם לחסד וגם לגבורה כאן יש זיקה לתשובה, שהיא האמא־הבינה שמולידה גם את האהבה ("יום הנחמה", ובסוד "כאיש אשר אמו נתחמנו"^{לו}) וגם את היראה ("יום המיתה"). ואכן, "יום המיתה ויום הנחמה" (ר"ת י־ה־ו־ה) עולים יחד

המיתה הוא לצורך העולם? ה' רוצה שנעשה תשובה, ולשם כך צריך לקיים בהתבוננות "שוב יום אחד לפני מיתתך"^{כט} – לעשות תשובה היום שמא ימות מחר. לאידך, אם האדם היה יודע שבוודאות ימות מחר – יתכן שהיה מתיימש. שוב, אם אדם היה יודע שימות עוד חמשים שנה – היה מתרשל. אם היה

יודע שימות מחר – הידיעה היתה מבטלת אותו מכל פעולה, גורמת לו להפסיק לעסוק בישובו של עולם. לכן ה' מסתיר בכוונה. אי־הידיעה גורמת למתח שמניע תשובה. אם יום המיתה קרוב – איני יודע בדיוק, אבל קרוב – צריך לעשות תשובה. אם הוא רחוק – יש לי הרבה זמן לעשות מצוות ומעשים טובים. אי־ידיעת יום המיתה היא כנראה גם סגולה לאריכות ימים. המתח שגורם לפעולת התשובה הוא־הוא הסגולה להאריך ימים. ה' רוצה שנחיה הרבה זמן – לכן הוא לא מגלה לנו את הקץ. זהו כבר עומק בהסבר.

בכל הסתרה כאן, בכל אחד משבעת הדברים, יש ממד של "שמאל דוחה" וממד של "ימין מקרבת"^{לז}. בכל דבר, אם היה גלוי – בשני אופנים־צדדים שלו – היה לא טוב, לכן יש ענין לא לדעת. בכל אחד מהשבעה – צריך להתבונן לבד – יש את שני הממדים האלה, למה הכי טוב הערפל של אי־ודאות, ממנו יכול היוולד הדבר הכי טוב.

אמרנו, לפי המפרשים, שהטוב שנולד מתוך האי־ודאות ביחס ליום המיתה הוא תשובה. מהי תשובה? בינה. על בינה כתוב במשלי "אני בינה לי גבורה"^{לא}. רוצים לעשות תשובה – צריך גבורה, אי־ידיעת יום המיתה.

יום הנחמה משלים את יום המיתה – נחמה

לב ראה למשל אג"ק חכ"ה אגרת ט'שפא.

לג תמיד לב, א.

לד במדבר יט, יד.

לה רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

לו ישעיהו סו, יג. וראה גם בשיעור שבת נחמו השתא

(נדפס בגליון עקב) על הדאגה והנחמה.

כט אבות פ"ב מ"י.

ל סוטה מז, א; סנהדרין קז, ב; זהר ח"ג קעז, ב.

לא משלי ח, יד.

יעקב לגמרא. בתניא כתוב "אין אדם יודע במה משתכר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור כו'". הרבי מעיר^{לח} שהתוספת "וכו'" – שמעידה על משהו שהושמט באמצע – מיותרת, כיון שאצלנו בגמרא שני הדברים רצופים. אך אפשר לומר שכנראה אדמו"ר הזקן הסתמך על העין יעקב (לא על המדרש, שמחליף לגמרי את "ומלכות בית דוד מתי תחזור", כפי שמיד נראה).

עיקר החידוש (מתוך הערפלו...) הוא בדבר הבא. בגמרא הדבר הששי הוא "מלכות בית דוד מתי תחזור" אבל במדרש יש כאן משהו אחר: ואין אדם יודע מה בעיבורה של אשה, מעבר לשינוי התוכן, בגמרא אצלנו כתוב רק פעמיים "אין אדם יודע" ובמדרש שלש – כל הנה"י כאן הם "אין אדם יודע".

המדרש מסיים בדבר השביעי כמו בגמרא: ומלכות הרשעה אימת נופלת. במדרש כתוב "מלכות הרשעה" ובגמרא "מלכות חייבת", ורש"י מסביר "רומי, שכתוב בה 'גבול רשעה', ו'רשעה' היינו חייבת"^{לט}.

"מה בעיבורה של אשה"

במציאות של אולטרא־סאונד

מה פירוש "אין אדם יודע מה בעיבורה של אשה"? האדם לא יודע מה יש בתוך הבטן של האשה ההרה – מה טיב העובר. רוב המפרשים^מ מסבירים על המין – שלא יודעים אם זכר או נקבה. יש פירוש אחד^{מא} שמתחשב במציאות של היום, ואומר שאפילו אם על ידי איזו תחבולה כל שהיא כן יודעים את המין – לא יודעים את שאר הדברים שחזו"ל אומרים שנקבעים ביחס לטפה ממנה ההריון, "גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני"^{מב}. התכונות הללו כבר רשומות בעובר, אבל לא תדע אותן גם עם אולטרא־

"ובחירת בחיים"^{לז} – ככה בוחרים בחיים (עם מתח החיים הבריא, כנ"ל) – פסוק של תשובה, אותו קוראים לפני ראש השנה, בפרשת נצבים. אחר כך, עומק הדין הוא הרחמים. כך יוצאת, לפי ההתבוננות שלנו, הקבלת שלשת הדברים המכוסים הראשונים לשלש המדות הראשונות.

ב. ארבעת הדברים שכנגד נהי"ח

שבעת הדברים במדרש

אחר כך באים עוד ארבעה דברים, שצריכים להיות מכווונים כנגד הנהי"ם. בגמרא הם "ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו, ואין אדם יודע במה משתכר, ומלכות בית דוד מתי תחזור, ומלכות חייבת מתי תכלה". כאן כבר יש שינוי בסדר הדברים בין הגמרא למדרש, וגם דבר אחד שונה לגמרי. המהדרש"ל על אתר אומר שמסתבר שהמדרש כאן יותר מדויק. לכן, לפני שנמשיך להתבונן, צריך לראות את דברי המדרש. התוכן חוזר בכמה מקומות, ונקרא מהמדרש בפרשת תולדות:

תני שבעה דברים מכוסים מבני אדם ואלו הן: יום המיתה, ויום הנחמה, ועומק הדין מכאן שינוי הסדר:

ואין אדם יודע במה הוא משתכר, ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו, אם שני אלה כנגד נצח והוד – הם מתחלפים כאן.

אותו שינוי סדר נמצא גם בגרסת העין

לז דברים ל, יט.

לח בהערות ותיקונים לתניא.

לט פסחים נד, ב.

מ מהרש"ל על אתר בפסחים (ד"ה רש"י). ועוד.

מא מדרש רבה המבואר.

מב נדה טז, ב.

מה פירוש "אין

אדם יודע מה בעיבורה של אשה"? "גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני" - התכונות הללו כבר רשומות בעובר, אבל לא תדע אותן גם עם אולטרא־סאונד

כך ה' ברא -

שהלידה, החידוש
של יש מאין,
משמח ברגע
שרואים אותו, ואז
אתה מודה לה'
בכל לבב. אבל
אם היית יודע
מהו העובר עוד
בתוך הרחם - יש
לחשוש לדברים
לא טובים

עליו, וגם דברנו עליו רבות^{מד}, נושא שאפשר לומר שהוא מכת הדור שלנו - חוסר זהות ואפילו רצון אצל הנולד, הבן או הבת, לשינוי המין. כלומר, מציאות שהנולד לא מרוצה מהמין שלו. יתכן מצב בו ההורים יודעים מראש מה מין העובר, ולא כל כך מרוצים - הם היו מעדיפים לכתחילה את המין השני - אבל הם גם לא רוצחים, לא יעשו הפלה, אז בדיעבד הם 'בולעים' זאת, רק שכל משך ההריון לא מרוצים ממין העובר.

מה ההשפעה שיכולת להיות לכך? ידוע^{מח} כמה חשובות המחשבות של ההורים, ובמיוחד של האמא, בזמן ההריון - כמה הן משפיעות על העובר לאחר שיוולד. לכן, יש לומר שאם יש מציאות שההורים לא מרוצים ממין העובר - האי־רצון ודאי מחלחל ומגיע לתוך נשמת העובר בעצמו, וכאשר הוא יולד באיזה שלב הוא לא יהיה מרוצה מהמין של עצמו, עד כדי כך שהדבר יכול להגיע אותו לרצון להפך ולהחליף את המין.

יסוד - עיבורה של אשה וחזרת מלכות בית דוד

ברור שהענין של מין העובר שייך לספירת היסוד. גם שאר התכונות של העובר שכתובות בחז"ל, לפי הפירוש הנוסף, שייכות ליסוד - העובר הוא יסוד. הדבר המפתיע הוא ש"אין אדם יודע מה בעיבורה של אשה" בא במדרש במקום "מלכות בית דוד מתי תחזור" בגמרא - או שאתה גורס מלכות בית דוד או שאתה גורס שלא יודע מה יש בעובר. סימן שהם שוים ממש - לא שני דברים, אלא אותו דבר. השווי בין מלכות בית דוד ועיבור אומר שמלכות בית

סאונד. יכול לבוא מישהו ולטעון שאולי אפשר לדעת על ידי בדיקה גנטית כל מיני דברים - השאלה היא אם עשיר או עני זהו משהו תורשתי... בכל אופן, אותו מפרש אומר שוודאי יש משהו שאי אפשר לדעת, "אין אדם יודע מה בעיבורה של אשה".

חשוב לדעת שהפשט הפשוט של כל המפרשים הוא ביחס לידיעת המין. איך מסבירים למה אי־הידיעה הזו היא לצורך העולם? רוב המפרשים מסבירים שאם היו יודעים את המין לפני

הלידה היו הורים - לא בני עליה, אינשי דלא מעלי - שאם המין לא היה לרצונם, אם יש בת והם רוצים בן או להיפך, היו עושים הפלה. לכן, לצורך העולם, כדי שלא יעשו הפלות - לא יודעים את המין. כתוב שאחרי הלידה כבר אין הרבה סכנה או חשש שיהיו רשעים עד כדי כך שיהרגו את הנולד. נוסף לכך עוד דבר שלא כתוב, משהו טבעי - ברגע שרואים בעיניים, שיש לידה חדשה, ההורים שמחים, אפילו אם הם רצו בן ופתאום יצא בת. יתכן שיש איזה אבא או אמא קצת עצובים, אבל התגובה הספונטאנית הרגילה היא שמחה. כך ה' ברא - שהלידה, החידוש של יש מאין, משמח ברגע שרואים אותו, ואז אתה מודה לה' בכל לבב. אבל אם היית יודע מהו העובר עוד בתוך הרחם - יש לחשוש לדברים לא טובים.

כשקראנו את המפרשים חשבנו שאפשר לקחת עוד צעד קדימה, להוסיף עוד ממד של עומק, ולומר שהוא יכול להיות הסבה לאי־הידיעה: ידוע^{מג} שהרבי היה נגד אולטרא־סאונד אם אין בו צורך ממש חיוני. אם רוצים, אפשר לקשר זאת לנושא שהרבה פעמים בקשו שנדבר

מד שיעור א' טבת תש"פ (פורסם בגליון יוגש ש"ז). ועוד. מה ראה גם שלחן מנחם ח"ו עמ' לא והנסמן שם הערה י.

מג ראה שלחן מנחם ח"ו עמ' לב.

בעשיה. זו כוונה פשוטה, שמובאת בסידור אדמו"ר הזקן¹, שהיא המפתח כאן – נפילה היא בבריאה. הנפילה מהמלכות, מהאחזיה במלכות דקדושה (אפילו יניקה מהאחוריים שלה) – היא לבריאה, זהו כבר ניתוק מסוים. "תעקר" הוא יותר מ"נופלת" – ניתוק גמור מהשורשים, שהוא כבר החולי של עולם היצירה. אבל התכל"ס, הנפילה הסופית, היא "תכלה" – להתאיין לגמרי, יותר מלהעקר, פשוט לא להיות יותר. אלה שלשת שלבי הנפילה – מאצילות לבריאה, מבריאה יצירה ומיצירה לעשיה. כך אפשר להסביר את שלש הגרסאות כאן.

הפסוקים במדרש

צריך לחזור ולהסביר את הנצח וההוד. לשם כך נראה עוד חידוש במדרש שאין בגמרא – פסוק הוכחה לכל אחד מהדברים המכוסים, כדרך המדרש. מתוך הפסוקים שהמדרש מביא אפשר להבין יותר את הכוונה הפשוטה של המלים – הפסוק על יום נחמה יסביר מהו יום נחמה וכו': יום המיתה מנין? דכתיב "כי גם לא ידע האדם

את עתו"².

יום הנחמה מנין? דכתיב "אני ה' בעתה

אחישנה"³.

מכאן משמע ש"יום הנחמה" אינו אישי, כפירוש רש"י, אלא יום נחמה של עם ישראל, כמו הפירוש השני. אם כן, מה ההבדל בין יום הנחמה לחזרת מלכות בית דוד? המהרש"א אומר⁴ שאלה שני שלבים – משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. יש עוד כל מיני וארציות של שני שלבים בתוך הגאולה. גם כליון מלכות הרשעה הוא עוד שלב – לא לחשוב שהכל קורה באותו רגע. יש מגוון פירושים⁵, אבל העיקר

דוד היא פשוט לידה – חבלי משיח הם חבלי לידה, עתיד להוולד פה משהו.

לא כתוב, אבל מתבקש לומר שיכולה להוולד מלכות בית דוד בבחינת בת או בבחינת בן. המשיח יכול להיות בת או בן – לא יודעים. אפילו אם המין שלו בן – הוא יכול להיות נשמה דנוקבא, יותר חלש, פחות בולט. נקרא למשיח שבבחינת נוקבא משיח יותר טבעי – תהליך טבעי של גאולה, כפי שמציירים חכמים גדולים דווקא את הגאולה האחרונה⁶. וכמובן, יכול להיות תהליך נסי לגמרי, יוצא דופן – המשיח נקרא קיסר⁷, יוצא דופן⁸ – זו לידה של גאולה בבחינת בן.

בכל אופן, יוצא מההשוואה ש"מלכות בית

דוד מתי תחזור" היא בחינת "אין אדם יודע מה בעיבורה של אשה" – ספירת היסוד.

מלכות – נפילת מלכות הרשעה

אחר כך, הנפילה והכליון של "מלכות חייבת", "מלכות הרשעה",

הם המלכות – היא עיקר המלכות כאן. יש כמה גרסאות (בגמרא ובמקומות שונים במדרש) – "מתי תכלה", "מתי תעקר" ו"אימתי נופלת".

איזה מבנה יש כאן? על "סומך נופלים, רופא חולים ומתיר אסורים"⁹ כתוב לכוון שהם כנגד בריאה יצירה עשיה – הנופל בבריאה, נופלים מאצילות לבריאה; החולה ביצירה; והאסיר

מו ראה אזור אליהו (לר"א מוויסקיט, מתלמידי הרבי מקוצק) דרוש לפורים ד"ה "בחדש הראשון" בשם הירושלמי; מגן אברהם (מטריסק) פרשת וארא ד"ה "ולקחתי אתכם"; נחלת דוד ח"ב דרוש א (ח, א); עין איה ברכות פ"א סימן קמג; לקו"ש ח"א שיחה לפרשת וישלח וי"ט כסלו. וראה באורך בספר בעתה אחישנה ובנספח "קץ הימים".

מז סנהדרין צח, ב.

מח ראה תוס' ע"ז י, ב ד"ה "ה"ג כל נשיאה ולא כל שריה כו".

מט נוסח תפלת עמידה.

1 נ בביאור תפלת עמידה (פח, ג ד"ה "מי כמך בעל גבורות כו").

2 נא קהלת ט, יב.

3 נב ישעיה ס, כב.

4 נג על אתר בפסחים ד"ה "ומלכות בית דוד כו".

5 נד ונלקטו ב"ילקוט ביאורים" במתיבתא לפסחים כאן.

דווקא אירידיעה

של ההורים

מהו מין העובר

בונה את העצם

שלו, ואילו ידיעה

מחלישה את

העצם

תיקון החברה הוא

להיות תמים, איני יודע מה אתה חושב - ואני נותן בך אמון. יש כאלה שיש להם בעיה נפשית, פרנויה, ולכן הם חושדים בכולם, אבל לרוב האנשים אין פרנויה ובאופן טבעי הם נותנים אמון אחד בשני

נצח והוד -

קיום החברה והכלכלה

במדד רבה המבואר, שאני מסתכל בו כעת, כתוב על "הוי" חוקר לב"ש" רק הוא בעצמו יודע חקרי לב". עוד לפני כן, על "שאיין אדם יודע מה בלבו של חברו", היה כתוב "כדי שיאמינו איש לרעהו, ולא תרבה שנאה וקנאה". פנימיות ההוד היא תמימות ותמימות היא שאתה מקבל את החבר וכאילו מאמין בו - אתה נותן בו אמון, בתמימות. אם היית כל כך חכם שאתה יכול לדעת את כל המחשבות והתכניות שלו היה גורם לקטטה בעולם - "הודי נהפך עלי למשחית"^ט. יש להיות תמים עם ה"א", ויש להיות תמים אחד עם השני - זהו עיקר תיקון החברה. תיקון החברה הוא להיות תמים, והתמימות הזו היא ההוד - שכל אחד מודה לשני, באופן טבעי. איני יודע מה אתה חושב - ואני נותן בך אמון. זו מדה טובה מוטבעת. כל הנה"י הם טבעיים מוטבעים בנפש, אינסטינקטים. יש כאלה שיש להם בעיה נפשית, פרנויה, ולכן הם חושדים בכולם, אבל לרוב האנשים אין פרנויה ובאופן טבעי הם נותנים אמון אחד בשני. זו התכלית לקיום העולם שיש ב"אין אדם יודע מה בלבו של חברו" - קיום החברה בתמימות. אם אני לא יודע מה אתה חושב עלי - מנעות הרבה מריבות. עוד יותר, אי-הידיעה מאפשר לאהרן הכהן - ששייך למדת ההוד - לשנות מפני השלום, לספר שבפנימיות לבו החבר אוהב אותי ומצטער שפגע בי, ולהשכין שלום^כ. זהו פירוש יפהפה, המתאים להקבלה כנגד ההוד.

במילא "אין אדם יודע במה משתכר" שייך לנצח: איך ארויח? איך אצליח? איך אנצח?

שאלה שלבים שונים. אמרנו בפשט שיום הנחמה הוא תחית המתים, הכי מאוחר בגאולה, אבל לפי הפירושים הוא הכי מוקדם - נחמה לפני מלכות בית דוד (שהיא כבר שלמות) ולפני נפילת מלכות הרשעה וכליונה. הבן יהודע אומר שיום הנחמה הוא בנין ירושלים - "בירושלים תנוחמו", "נחמו נחמו עמי דברו על לב ירושלים וגו'" - וחזרת בית דוד היא חזרת המלכות כפשוטה. אלה שתי שתי ברכות סמוכות בשמו"ע, "בונה ירושלים" ו"את צמח דוד".

ואין אדם יודע מה בעומקו של דין, שנאמר "כי המשפט לאלהים הוא"^{כא}.

רק ה' יודע את עומק המשפט.

ואין אדם יודע במה הוא משתכר, דכתיב "מתת אלהים הוא"^{כב}.

ואין אדם יודע מה בלבו של חברו, דכתיב "אני ה' חוקר לב"^{כג}.

ואין אדם יודע מה בעיבורה של אשה, דכתיב "כעצמים בבטן המלאה"^{כד}.

כל זמן שהעובר נמצא בבטן הוא עצם. ההבדל בין העיבור ללידה הוא כמו ההבדל בחסידות בין עצם ושם. תקופת העצם מאד חשובה. עצם פירושו גם 'עצמי' - 'מי אני?'. כמו שהסברנו, דווקא אי-הידיעה של ההורים מהו מין העובר בונה את העצם שלו, ואילו ידיעה מחלישה את העצם.

ומלכות הרשעה אימתני נופלת, דכתיב "כי יום נקם בלבי"^{כה}.

נה דברים א, יז.

נו קהלת ג, יג.

נד ירמיה יז, י.

נח קהלת יא, ה.

נט ישעיה סג, ד.

ס דניאל י, ח.

סא דברים יח, יג: "תמים תהיה עם הוי' אלהיך".

סב אדר"נ יב, ג.

— ש"לא יניחו דבר ששכרו מועט וילכו ויעשו דבר ששכרו מרובה", אלא "שיעשו כל המצות בתום". לאידך, אי-הידיעה במה אדם ירויח היא מקור כל הדחף להיות יצירתי ולהצליח — ואם אדם היה יודע בוודאות שההצלחה מובטחת לו בתחום מסוים, הוא היה מתרשל גם באותו תחום ולא עושה בו את המיטב.

הזכרנו פירושים ש"אין אדם יודע מה בלבו של חברו" היינו מה הוא חושב עלי — שאז אי-הידיעה גורם למניעת קטטה — אבל הבן יהודיע אומר^{טז} שגם "אין אדם יודע מה בלבו של חברו" מתייחס למקח וממכר בשוק (ואף רומז שיתכן היה לדעת זאת, באופן מסוים, משפת הגוף של המוכר והקונה). אם הייתי יודע מה המניע של המוכר/הקונה, האם המוכר לחוץ למכור כי אין לו מה יאכל או הקונה לחוץ לקנות כי זקוק לחפץ, היה גורם להפקעת שערים או להורדת מחירים מוגזמת. ידיעה של האדם "במה משתכר" (איפה הוא מרוויח ואיפה הוא מפסיד) ו"מה בלבו של חברו" היתה גורמת להפקעת שערים ולקלקול השוק — המבוסס על אי-ידיעה ועל משחקים בין רווח והפסד ובין היצע וביקוש. אי-הידיעה הזו בבסיס התנהלות השוק היא ממש הנושא של כל תורת המשחקים, שהסברנו פעם^{טז} באריכות על השייכות שלה במיוחד לספירות נצח והוד. אם כן, "אין אדם יודע במה משתכר" ו"אין אדם יודע מה בלבו של חברו" הם כנגד נצח והוד — דווקא לפי הסדר במדרש — ואחר כך באים היסוד והמלכות.

סיכום

יוצא כאן שכל שבעת הדברים לפי הסדר — חוץ מהקדמת הגבורה לחסד, כפי שכבר הזכרנו. ולסיכום:

מסבירים באריכות^{טז} ש"במה משתכר" הוא לדעת את סוד הרווח וגם את סוד הנצחון אחד על השני — איך אני אנצח בשוק. גם נצח וגם הוד הם שוק ("נצח והוד — תרין שוקין"^{טז}), אבל הדחף לנצח ולהרוויח הרבה הוא "במה משתכר". מה טוב בכך שאדם לא יודע במה הוא משתכר? גם כאן יש ימין ושמאל: אם אדם היה יודע במה הוא משתכר ובאיזה עסקאות הוא מרויח — הוא היה מזניח את כל הדברים האחרים, שגם בהם יש צורך לקיום העולם (כמו שכתוב^{טז} גם ברוחניות^{טז}, כסיבה לכך שהקב"ה "לא גילה לבריות מהו מתן שכרה של כל מצוה ומצוה"

סג ראה המובא במתיבתא על אתר בפסחים ובמדרש רבה המבואר.

סד הקדמת תקו"ז, יז, א ("פתח אליה").

סה דברים רבה, ו, ב, ובכ"מ.

סו הפשט של "במה משתכר" הוא שכר גשמי, אבל גם שכר רוחני (כמפורש כאן בפנים) — "שכר מצוה מצוה" (אבות פ"ד מ"ב) וכו' — שגם שייך לנצח: בכלל, השכר הרוחני הוא שכר נצחי — חיי נצח. השכר הרוחני שייך במיוחד לתורה — "חיי עולם נטע בתוכנו" (נוסח ברכת התורה) — שנתנה על ידי משה, שמדתו נצח. כך, שלש פעמים נאמר בפרקי אבות (ב, יד; ב, טז; ו, ה) "ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פִּעֲלַתְךָ" — ובכולן מדובר בפירוש על שכר לימוד תורה דווקא (ובמשנת רבי טרפון — לשון טרף פרנסה, ובגימטריא משה — חוזרת עוד פעמיים ההבטחה ל"שכר הרבה" על לימוד "תורה הרבה", אף שככלל סובר רבי טרפון ש"מעשה גדול", וגם כאן כוונתו לפעולת-מעשה הלימוד ולא לתוצאתו בידעת התורה, ואכמ"ל). בפרצוף שבעת כיווני הצדיק בתנ"ך (שנתבאר בכ"ד) "נאמן" שייך בפרט לנצח ("נצח ישראל לא ישקר") וכן פִּעֲלַתְךָ היינו פעולה (נמשכת-נצחית) מתוך בטחון פעיל של הנצח. השייכות למשה רמזוה גם בלשון "במה משתכר" — שכר מתוך בטול, מדת משה שאמר (שמות טז, זח) "ונחננו מה" (אכן, כנגד הבטול הדרוש בלימוד תורה יש לזכור ש"אי אתה רשאי להבטל ממנה" — יש לבטל את כל עניני העולם מפני העיסוק בתורה, "ודברת במ' ולא בדברים אחרים", "דברים בטלים").

כשם שעל האדם לחפש מקור פרנסה גשמית, כך עליו לחפש את מקור פרנסתו הרוחנית (לה הוא זוכה בזכות בטולו לה', "בטל רצונך מפני רצונו"). בכללות, הפרנסה הגשמית היא בגדר "רדי עולם", שבהם יש אי-ידיעה בעצם, ואילו הפרנסה הרוחנית היא בגדר "רדי תורה" (כולל הכרת ה"חלקנו בתורתך" הפרטי של האדם), שתתכן בהם ידיעה וודאות — שעל כן פרנסה גשמית באה על ידי תפלה ופרנסה רוחנית היא תורה, ודאות ואי-ודאות כנ"ל ח"א פ"ב — אך בפרטות גם בפרנסה הרוחנית יש ממד של אי-ידיעה, במפורש בפנים.

סז ד"ה "ואין".

סח שיעור ל"ג בעומר תש"פ (נדפס בגליון אחרי-קדשים תשפ"א).

גם את חמשה עשר באב, ש"לא היו ימים טובים לישראל"^ע כמותו – יום של זיווגים. הנחמה המקורית בתורה היא "וינחם יצחק אחרי אמו"^{עא}, לאחר שמצא את בת זוגו – רבקה אמנו^{עב}. בחור רווק דואג מהריק שבחייו (שהרי ל"ראה חיים" זוכים דווקא "עם אשה אשר אהבת"^{עג}) ו"יום הנחמה" האישי שלו הוא כאשר זוכה ל"מצא אשה מצא טוב"^{עד}. גם "יום הנחמה" של כלל ישראל הוא הכרת השידוך עם ה'. "יום הנחמה" הוא ראשית ימי התשובה (נחמה לשון חרטה^{עה}) לקראת שנה טובה ומתוקה (כנהוג לאחל "כתיבה וחתימה טובה" החל מחמשה עשר באב^{עו}).

חגי תשרי

"עומק הדין" שייך לימי הדין – ראש השנה ויום הכיפורים, כפשוטו. בפרטות, ראש השנה כנגד הפירוש ש"עומק הדין" שייך לדין ה' בעולם הזה ויום הכיפורים כנגד הפירוש שמדובר בדין ה' לעולם הבא, שהרי יום הכיפורים, בו נאמר "לפני הוי' תטהרו"^{עז}, שייך לעלמא דאתכסיא בעצם. "אין אדם יודע מה בלבו של חברו" שייך לחג הסוכות בכלל וליום הראשון שלו בפרט, כאשר ארבעת המינים מסמלים את כל סוגי היהודים^{עח}, כל סוגי "חברו", וכל עניני חג הסוכות נעשים בלב שמח ורומזים לסוד הלב^{עט}. מקיף הסוכה, עליו נאמר ש"ראוים כל ישראל

ע תענית ל, ב; ב"ב שבהערה הקודמת.

עא בראשית כד, טז.

עב וכפי שנתבאר באורך גם בשבת נחמו השתא – נדפס בגליון עקב (שיעור 'אהבה ונחמה').

עג קהלת ט, ט.

עד משלי יח, כב.

עה ראה למשל (בפשט ובמפרשים) בראשית ו, ו; שמות לב, יד; שמואל"א טו, לה. ועוד.

עו ראה שער יששכר מאמר "יום תבר מגל" אותיות א"ב; לקולו"י אגרות עמ' תיד; סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 770.

עז ויקרא טז, ל.

עח ויקרא רבה ל, יב. ובכ"מ.

עט ראה באריכות ובפירוט סוד הוי' ליראיו שער מג – לב שמח".

גבורה	חסד
יום המיתה	יום הנחמה
תפארת	
עומק הדין	
הוד	נצח
אין אדם יודע	אין אדם יודע
מה בלבו של חברו	במה משתכר
יסוד	
אין אדם יודע מה בעיבורה של אשה	
/ מלכות בית דוד מתי תחזור	
מלכות	
מלכות הרשעה ^ה החייבת	
מתי נופלת/תעקר/תכלה	

ג. אי־ודאות במעגל השנה

עד עכשיו הסברנו את ההקבלה של שבעת הדברים לשבע מדות הלב – לפי סדר המדרש (עם הקדמת הגבורה לחסד). בתוך הדברים הזכרנו את הקשר של "עומק הדין" לראש השנה, אך כשמתבוננים אפשר למצוא זמן מתאים במעגל השנה לכל אחד משבעת הדברים – וכאן דווקא יתאים הסדר שבגמרא:

החורבן והנחמה באב

היום הראשון, "יום המיתה", הוא תשעה באב. מעבר לכך שהאבלות של תשעה באב הכי תואמת את האבלות של יום המיתה – בשנות הנודדים במדבר תשעה באב היה "יום המיתה" כפשוטו, היום בו מתו מתי מדבר בכל שנה "עד תם כל הדור"^{סט} (כשבכל שנה – עד השנה האחרונה – היתה אי־ודאות של כל הנכנסים ללון בקברות שכרו האם יקיצו או לא).

"יום הנחמה" מתאים מאד להיות העליה שבאה מיד אחרי הירידה של החורבן – שבת נחמו, שהיא הראש של "שבעה דנחמתא" בכלל. העליה־הנחמה אחרי תשעה באב כוללת

סט במדבר לב, יג. דברים ב, יד. וראה בבא בתרא קכא, א וברש"י.

אכן, הלידה מ"עיבורה של אשה" שייך לכל התהליך שמתחיל בחג הפסח: יציאת מצרים ביום טוב הראשון היא לידת העם בכלל (המושווית ללידה מתוך הרחם¹⁹). קריעת ים סוף בשביעי של פסח נקראת לידת הנשמות²⁰. גם שבועות נקרא "עצרת" של פסח – סיום יציאת מצרים ב"ולקחתי"²¹, לשון הגאולה הרביעי²², המתייחס למתן תורה²³, "כי לקח טוב נתתי לכם"²⁴ – והוא יום לידה של מוחין דגדלות (על דרך דברי רב יוסף "אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא"²⁵). יחסית, פסח הוא לידת בת (מוחין דקטנות) ושבועות לידת בן (מוחין דגדלות), בסדר של "בת תחלה סימן יפה לבנים"²⁶ (כשהעבודה בימי ספירת העומר היא העליה מקטנות לגדלות, כוונת הספירה²⁷). לאור זאת, יש לומר שנד ראשון של חנוכה הוא שרש יום טוב ראשון של פסח, "זמן חרותנו", ו"זאת חנוכה" – תכלית חנוכה – היא כנגד חג השבועות, "זמן מתן תורתנו" (גילוי הנר הדולק בעיבור, לאורו מלמדים את כל התורה כולה, כנ"ל). שביעי של פסח, שביניהם, מושרש בנר שביעי. הדלקת הנרות באופן של "מוסיף והולך" מזכירה את ימי הספירה (ומספרית יש ביניהם קשר מובהק²⁸) שבין פסח לשבועות.

19 ראה יחזקאל טז, ד ואילך (וברש"י); מכילתא בשלח ו. ובכ"מ.

20 ראה פע"ח שער חג המצות פ"ח; לקו"ת צו טז, ב ואילך. ובכ"מ.

21 פ"ח שמות ו, ז.

22 פ"ח ירושלמי פסחים פ"ה ה"א. ובכ"מ.

23 כפי שמובא ברש"י ובספרונו עה"פ.

24 משל ד, ב.

25 פסחים סח, ב.

26 בבא בתרא קמ"א, א.

27 פע"ח שער ספירת העומר פ"א ואילך. ובכ"מ.

28 צה המנין המוסיף והולך של נרות חנוכה מגיע ל-36 נרות, המספר הראשון (אחרי 1, ה'סתמי') שהוא גם משולש (משולש 8, הסדר הפשוט של נר אחד, שני נרות וכו' עד שמונה נרות) וגם רבוע (6 ברבוע). באותו אופן, סיכום ימי הספירה – "היום יום אחד", "היום שני ימים" (ולא "יום שני", כידוע) עד "היום תשעה וארבעים יום" – הוא משולש 49, 1225, שהוא הוא 35 ברבוע (שהוא המספר השני בעל אותה תכונה, ללא מספר נוסף ביניהם).

לישב בסוכה אחת"²⁹ (למרות כל ההבדלים ביניהם), הוא מקור התמימות ביחס לזולת והטבע לדון אותו לכף זכות.

"אין אדם יודע במה משתכר" רומז לשמיני עצרת בו נאמרת "תפלת הגשם", שהוא שם כולל לברכת הפרנסה (והמנהג להרבות ב'לחיים' בשמחת תורה נותן עוד משמעות ל"אין אדם יודע במה משתכר"...).

חנוכה ופורים

"מלכות בית דוד מתי תחזור" שייך לחנוכה (בו "חזרה מלכות לישראל"³⁰) – החג הראשון של תורה שבעל פה (אחרי "סוף כל הנסים" שנתנו להכתב³¹ בפורים), שמאיר כבר את אור ביאת המשיח³².

"מלכות חייבת מתי תכלה" רומז בפשטות לפורים, בו חוגגים את נפילת המן ועמלק, תמצית מלכות הרשעה (והרמז לפורים עוד יותר בולט לפי הגרסא, בעין יעקב ועוד, "מלכות פרס").

קשרי חנוכה ופסח-שבועות

ההסבר עד כה היה לפי הנוסח בגמרא, וגם בלטו בחסרונם שני רגלים – פסח ושבועות. השינוי הבולט בנוסח המדרש ישלים לגם את הרגלים החסרים:

במדרש את "מלכות בית דוד מתי תחזור" מחליף "אין אדם יודע מה בעיבורה של אשה". ידוע³³ ש-כה כסלו הוא יום עיבור העולם, תשעה חדשים לפני לידת-בריאת העולם ב-כה באלול, כאשר נר חנוכה הוא סוד "נר דלוק לו על ראשו... ומלמדין אותו כל התורה כולה"³⁴.

29 סוכה כז, ב.

30 רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פ"ג ה"א.

31 יומא כט, א.

32 ראה אמרי פינחס השלם חנוכה אות סח והנסמן שם, ובכ"ד בספה"ק.

33 ראה בני יששכר מאמרי חדשי כסלו-טבת מאמר ד (באופן שונה מהמוסבר בפנים). ובכ"מ.

34 פה נדה ל, ב.

בחז"ל עיקר

הסתרת יום
המיתה הוא לגבי
דוד המלך. בזכות
אי־ודאות יום
המיתה זכה דוד,
שמצד עצמו ראוי
היה להיות נפל
(ערפל בעצם),
לחיות שבעים
שנה

— בזכות אי־ודאות יום המיתה זכה דוד, שמצד עצמו ראוי היה להיות נפל^ק (ערפל בעצם), לחיות שבעים שנה.

בחז"ל מוסבר לעתים^{קד} שדוד קבל את שבעים שנותיו מאדם הראשון ולעתים^{קה} שקבל את שנותיו מהאבות (5 שנים מאברהם, 28 שנים מיעקב ועוד 37 שנים מיוסף, שנכנס במקום יצחק). בדרך כלל מוסבר^{קי} שמאדם הראשון קבל דוד את השנים בחיצוניות ומהאבות

בפנימיות, מאדם הראשון בבחינת השתלשלות ומהאבות בבחינת התלבשות, אך העיקר הוא האי־ודאות בה חתם ה' את שבעים השנים שלו (שלא מגיעות לו בעצם) בסוד ההשראה. שלש הבחינות השתלשלות-התלבשות-השראה^{קז} הן גם כנגד עולמות-נשמות-אלקות^{קח}, מיסודות תורת הבעל שם טוב^{קט} — עיקר גלגול נפש דוד^ק, תיקון האי־ודאות של משיח בן דוד (לעומת הודאות של משה רבינו, כנ"ל).

אי־ודאות בחיי דוד

לאור זאת, מתבקש לפרש גם את שאר הדברים בשייכות לחיי דוד ובנין המלכות: "יום הנחמה" של דוד מופיע לאחר חטא בת

בהעלתך; סדור עם דא"ח ד"ה "ברוך מרחם על הארץ". קג סנהדרין צו, ב; זהר ח"ג רטז, א. רעט, א; ילקו"ש בראשית רמז מא.

קד זהר ח"א קסח, א; פרקי דרבי אליעזר פ"ח. וראה פסיקתא רבתי פרשה מ.

קה זהר ח"א קסח, א ואילך.

קו ראה דרך מצותיך מצות מינוי מלך. ובכ"מ.

קז מאמר "השפלות והשמחה" ממו"ה ר' אייזיק מהומיל פע"ב. מבואר בטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" עמ' מה ואילך; בעתה אחישנה פ"א. ובכ"מ.

קח סוד ה' ליראיו עמ' יד'קפוקצה. ועוד.

קט אגרת הבעש"ט לגיסו ר' גרשון קיטובר – כש"ט (קה"ת) אות א.

קי ראה נתיב מצותיך שבייל א אות ט: "ומרן הקדוש היה נפש דוד דאצילות".

"זאת חנוכה", היום השמיני של חנוכה, הוא הגילוי ה'על טבעי' מעל שבעת ימי ההיקף שקודמים ל^{קא}, ובאותו אופן שבועות, היום החמישים, הוא הגילוי מלמעלה של שער ה־נ שלמעלה משבעת השבועות (מט ימים, ז ברבוע) שקדמו לו. שני ה'כוללים' — ה־ח שמעל ה־ז וה־נ שמעל ה־מט — מצטרפים לסוד החן של חנוכה, המאיר במיוחד ב"זאת חנוכה"^{קב}.

ד. עבודת דוד המלך

בין שבעת הדברים המכוסים מונה הגמרא את חזרת מלכות בית דוד, והסברנו^{קב} שאי־ודאות היא הענין העצמי השייך למשיח בן דוד ("הוא גואל אחרון"), החידוש שלו ביחס למשה רבינו ("הוא גואל ראשון"). לכן, בעומק ניתן לקשר את כל שבעת הדברים לדוד המלך ולבנין המלכות^{קצ} בכלל:

"הודיעני הוי' קציו" — סוד חיי דוד

הקשר לדוד הכי בולט בראשון בין שבעת הדברים, "יום המיתה", שהרי בחז"ל עיקר הסתרת יום המיתה הוא לגבי דוד המלך, כפי שלומדים^ק מהפסוק "הודיעני הוי' קציו ומדת ימי מה היא וגו'"^{קא}. בשבעת הדברים מכוון "יום המיתה" כנגד הגבורה, כנ"ל, וביחס לדוד המלך הוא סוד "בנין המלכות מהגבורות"^{קב} דווקא

צו מהר"ל מפראג בכ"מ (גבורות ה' פמ"ז, תפא"ו פ"ב ועוד). וראה תו"מ חל"ב עמ' 327 ואילך. ובכ"מ.

צד ראה הנרות הללו מאמר "שמונת פני היפי". ובכ"מ.

צח בחלקו הראשון של השיעור – נדפס לעיל – פרק ב.

צט אכן, ידוע הרמז שיבנין המלכות עולה תריג (מצוות תורת משה) וכן משה רבינו. כלומר, בבנין המלכות יש הארת ודאות באי־ודאות, סוד מילוי האות ואו (כנ"ל ח"א של השיעור).

ק שבת ל, א. ובכ"מ.

קא תהלים לט, ה.

קב ע"ח שכ"ה דרוש ב; של"ד; טעמי המצות פרשת

שבע ועונשיו^{קיא}, החל מפטירת הילד (אחריה נאמר "וינחם דוד את בת שבע אשתו"^{קיב}, ודוד עצמו התנחם בלידת שלמה-ידידה, ידיד ה' שעתידי לבנות את בית המקדש). על הנחמה הזו מבקש דוד בפרק התשובה-הנחמה שלו – פרק נא – "תשמיעני ששון ושמחה תגלנה עצמות דכית"^{קיג}.

אידיעת "עומק הדין" מופיעה אצל דוד המלך בפסק המוטעה שלו בחלוקת השדה כו', בעטיו נחלקה מלכות בית דוד^{קיז} (ובעצם, מאותו רגע התעוררה האיודאות של "מלכות בית דוד מתי תחזור", שכנגד היסוד, תחת ל"עומק הדין" שבתפארת, בסוד "גופא ובריתא חשבינן חד"^{קטו}).

על "אין אדם יודע במה משתכר" – שכנגד הנצח – מובא בתניא שהזכרנו שהנביא (בחינת נצח^{קטז}) כן יודע דברים המכוסים, והראיה היא מכך שכאשר חיפש שאול את אתונות אביו הוא הלך לדרוש אצל שמואל הרואה^{קיח} (שתקן את ספירת הנצח^{קיח}). גם זהו סיפור מובהק של בנין המלכות, שהרי שאול – המלך הראשון בישראל (המלכות דתהו שקדמה למלכות דתיקון של דוד) – הלך לחפש אתונות ומצא מלוכה. באותה אגרת, בה מדגיש אדמו"ר הזקן שאין לשאול עניני פרנסה את חכמי התורה, הוא מקדים "כי באמת כל עניני אדם לבד מדברי תורה וי"ש אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם כמארז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"^{קיט}.

– האיודאות היא סוד "הכל בידי שמים"^{קיט}, בחינת "פותח את ידך", סוד הפרנסה כנ"ל. הרגישות להשגחה הפרטית ("הכל בידי שמים",

בפרט בעיני פרנסה^{קכ}) שייכת במיוחד לבקשת דוד המלך^{קכא}, וביאת בית דוד תלויה בהרגשת התלות המוחלטת בכך בה' – "אין בן דוד בא... עד שתכלה פרוטה מן הכיס"^{קכב}.

על תחושת ה"אין אדם יודע מה בלבו של חברו עליו" מיוסד כל ספר תהלים של דוד המלך, נעים זמירות ישראל, המתחנן ומבקש מה' שישמרנו מחורשי רעתו – "יחד עלי יתלחשו כל שנאי עלי יחשבו רעה לי... גם איש שלומי אשר בטחתי בו אוכל לחמי הגדיל עלי עקב"^{קכג}. הזכרנו מציאות של פרנויה, בה במקום לנהוג בזולת בתמימות האדם חושד שכולם חושבים עליו רעה, אך אצל דוד זו לא היתה פרנויה דמיונית אלא חשש מוצדק.

כנגד "מלכות בית דוד מתי תחזור" – השייכת בפשטות לדוד, כפי שפתחנו פרק זה – נמצא במדרש "אין אדם יודע עבודה של אשה", השייך לסוד עיבוד בת שבע והילד שנוול לה (כנ"ל).

"מלכות חייבת מתי תכלה" מתבטאת בכל מלחמות דוד במגמה לקדש שם שמים ולפרסם אלקות בעולם דווקא על ידי כליון מלכות הרשעה. דוד רצה כבר למלא את היעוד המשיחי של כליון מלכות הרשעה לגמרי, אך מן השמים לא הניחו לו עד שיבוא משיח בן דוד, כרמוז בברית בין הבתרים – "רמז שיבא בן ישי לכלותם ואין מניחים אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח"^{קכד}.

חבת דוד מתוך הערפל

חבה יתרה נודעת לדוד המלך בעם ישראל דווקא מפני שהוא "חי וקים"^{קכה} באיודאות,

קכ – כנ"ל בח"א בסוד "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר".

קכא כש"ט (קה"ת) אות מו"א; דגל מחנה אפרים פרשת ואתחנן בשם הבעש"ט.

קכב סנהדרין צ"א.

קכג תהלים מא, ח"י (וראה דימוי דומה שם כח, ג).

קכד רש"י לבראשית טו, יא.

קכה ר"ה כה, א.

קיא ראה יומא כו, ב.

קיב שמואל"ב יב, כד.

קיג תהלים נא, י.

קיז יומא כב, ב (הנ"ל) – אך ראה שלגבי ענין זה גופא יש איודאות, האם הפסק היה מוטעה או מוצדק.

קטו זהר ח"ג רכג, ב ובכ"מ; ע"ח של"א (פרצופו ז"ן) פ"ג.

קטז ראה הקדמת תקו"ז ב, א; ביאור הגר"א לתקו"ז תקון יח. ובכ"מ.

קיז כפי שמתואר בשמואל"א פרק ט.

קיח שער הפסוקים תחלת שמואל"א.

קיט ברכות לג, ב; נדה טז, ב.

והנה, בחנוכת בית המקדש – בה אמר שלמה "הוי' אמר לשכך בערפל" – ה' גילה לכל באי עולם שתשובת דוד התקבלה (מה שהיה באי־הודאות עד אז)^{קכב}. כלומר, כאשר "הוי' אמר לשכך בערפל", בבית אשר הכין לו דוד בעבודתו^{קכט}, הוא מגלה מתוך האין של הערפל את נקודת האמת, מוליד את הודאות החדשה מתוך אי־הודאות (כנ"ל בסיום חלקו הראשון של השיעור).

עד כאן תורף הדברים. שמתוך כל העבודה הזו, "מתוך הערפל", נזכה לשנה טובה ומתוקה.

ומלמד את כולנו כיצד לחיות באי־הודאות בזמנים של העלם והסתר הגלות – תוך אמירת פרקי התהלים המיוסדים על אדני אי־הודאות (בשבעת הדברים בכלל, וכן יש למצוא פרק מיוחד לכל אחד משבעת הדברים – כפי שצוין פרק לט בקשר לכיסוי יום המיתה ופרק נא ביחס לבקשת התקוה והנחמה). בכך מבשר את ביאת משיח בן דוד (תכלית **בנין המלכות על ידי הארת נשמת משה רבינו**, ודאות, בגופו של דוד המלך^{קכ}, אי־הודאות^{קכז}).

קכו לב לדעת מאמר "פרק בעבודת ה'" (ראה אגדת בראשית פ"ו ולקוטי הלכות יו"ד הלכות י"ן נסך ג, ו).
קכז וראה גם לעיל הערה קג.

הַלּוּמֵד עַל חֵנֶת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדֹרֶךְ

- ◆ "שבעה דברים מכוסים" כדי להבטיח את קיומו התקין של העולם.
- ◆ לכל אחד מובטח "יום הנחמה" האישי שלו.
- ◆ הנחמה על דאגת הלב היא גילוי "רזי תורה" ו"רזי עולם".
- ◆ "עומק הדין" האלקי – בעולם הזה ובעולם הבא – אינו ידוע.
- ◆ "דין" ("דין אמת") הוא גבורה ("דינא קשיא") ו"עומק הדין" ("דין אמת לאמתו") היינו הרחמים בדין ("דינא רפיא") – סוד שני ימי ראש השנה.
- ◆ "דין" הוא "רזי תורה" ו"עומק הדין" הוא "רזי עולם".
- ◆ כיסוי "יום המיתה" מכניס למתח בריא – תשובה בלי יאוש והתרשלות.
- ◆ אי־דיעת יום המיתה היא סגולה לאריכות ימים.
- ◆ העלם מין העובר ותכונותיו שומר ממחשבות אי־נחת של ההורים שעלולות להזיק לו ומחזק את העצם־העצמיות שלו.
- ◆ בטבע הבריאה חוית הלידה יש מאין גורמת להורים לשמוח בילד שנוולד.
- ◆ "אין אדם יודע מה בעיבורה של אשה" – גאולה טבעית (בת) או גאולה נסית (בן).
- ◆ אדם בריא בנפשו נותן אמון תמים בזולת – זהו יסוד תיקון החברה.
- ◆ ניהול 'משחקי השוק' תלוי באי־הודאות.
- ◆ התהליך שמפסח עד שבועות רמוז כולו בחנוכה.
- ◆ אי־דיעת קצו של דוד היא המעניקה לו חיים.
- ◆ דוד מלמד אותנו לחיות באי־הודאות בגלות ומכין אותנו לאי־הודאות של משיח.
- ◆ אי־הודאות של דוד בונה את המקדש־הערפל – מתוכו מתגלה בודאות תשובתו ונחמתו של דוד.

צדיק של שבת

צדיק עליון

יש צדיק שגם בימי החול עובד ד' באהבה. שני סוגי צדיקים הם בפשטות צדיק עליון וצדיק תחתון, יוסף ובנימין, יסוד ז"א ויסוד נוקבא. אכן הבינוני קשור לבנימין (וכן שמו בן-אנוני). יוסף, היסוד, כולל את כל החסדים דז"א – כולו אהבה, ריכוזו כל האהבות של כל הספירות העליונות ממנו. וקצוות הם ימי החול, ונמצא שלכל יום יש אהבה מיוחדת: ליום ראשון האהבה של החסד, ליום שני האהבה של הגבורה וכו'. אצל הצדיק העליון היראה היא בנסתר והאהבה גלויה. הוא שייך לימין-אהבה בעצם, גם בימות החול – אצלו החול הוא חלאת, שורה עליו אהבה. זהו "צדיק וטוב לו", טוב לו תמיד, טוב בחינת אהבה, השייך לעולם האצילות שאין בו רע כלל.

וזה הצדיק נקרא בשם שבת כדאיתא בזוהר הקדוש תלמיד חכם נקרא שבת והיינו כי שבת היא בחינת אהבה והצדיק הזה גם כן תמיד בבחינה הזאת לכן גם כן נקרא שבת. הצדיק העליון כל כך מזוהה עם האהבה, שהיא הענין של שבת, עד שקוראים לו שבת. שבת עולה דן פעמים אהבה. וזהו שאמרו חז"ל כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים רוצה לומר הצדיק שהוא תמיד בבחינה אהבה והוי כמענג עם השבת שמתענגין זה עם זה כי הוא תמיד בבחינת אהבה כמו השבת. "מענג את השבת" היינו כחתן וכלה, שני אוהבים. "אהבה בתענוגים" היא שעשוע הדדי וכן "מענג את השבת" היינו "עם השבת",

והיה כי תבא כו' נראה לפרש דהנה יש שני מדרגות צדיקים יש צדיק עובד ד' מיראה כל ימות החול ובהגיע שבת קודש ניתוסף עליו קדושה יתירה שעובד מאהבה. חול לשון חיל ורעדה, יראה – בימות החול הוא עובד את ה' מיראה, ובשבת מקבל נשמה יתרה שהיא תוספת קדושה יתרה. כי בחינת שבת היא אהבה ובא יבא הצדיק במדרגת אהבה. "וקראת לשבת ענג" וענג בא עם אהבה, "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". זהו הצדיק הנמוך, שהוא בעצם 'בינוני' של התניא בדרגה גבוהה יותר. לבינוני שמדתו הקבועה היא יראת ה', מתווספת אהבה בשבת וכן בזמן תפלה שהיא בחינת שבת^א. הבינוני עומד תמיד על המשמר – יש לו יצר הרע ועליו להשמר מכל שמץ עבירה, לכן עיקר עבודתו-גדרו הוא יראה. אך בשבת, וכאשר זוכים לתפלה אמיתית, יש השראה אלקית של אהבה. "צדיק ורע לו", שייך בכללות לעולם הבריאה (רשע בעשיה, בינוני ביצירה, צדיק שאינו גמור בבריאה וצדיק גמור באצילות). בימות החול, לשון חילול הקדש, מרגיש אותו צדיק, בהרגשת סוד הצמצום (חלל ומקום פנוי), שהוא היראה של ה'. בשבת עולה אותו צדיק לאצילות, בו נמצאת האהבה האמתית.

נערך ע"י יוסף פלאי. ע"פ שיעור ט"ו אלול תש"פ.
א ראה תניא פי"ג.

(כפסק הרמב"ם שמקבלים גרים אפילו מעמלק). לבינוני, העובד מיראה, יש מלחמה ועימות עם העורבים הרוצים לחטוף את השפע. אבל הצדיק לא רק שאינו פוחד מהעורבים אלא עושה אתהפכא והעורבים עצמם מביאים לו לחם ובשר.

הקליפות יכולות להפריע ולטרוף את השפע רק אם יש קטרוג. מהו הקטרוג על הצדיק התחתון כאן, הבינוני של התניא, שאינו חוטא כלל במחשבה, דבור ומעשה? הקליפה באה בטענה לצדיק שלא מהפך אותה, שלוחם נגדה כל הזמן. אך הצדיק העליון (צדיק אמתי לפי התניא) מהפך את הקליפות, וכולם אוהבים אותו, גם האויבים, גם הגוים (זו 'מהפכה הרביעית', עד לגיור כהלכה), ואז אפשר להמשיך שפע בלי מצרים. התהפכות העורבים לטוב היא על דרך הפיכת הנחש הקדמוני ל"שמש גדול", נמצא שהצדיק העליון מתקן בשלמות את חטא אדם הראשון על ידי מדת האהבה שלו (ויש לומר שהעורבים של אליהו רומזים לערבים, שעל ידי הצדיק אמת גם הם יסכימו אתנו, **ערבים** יהפכו לטובה לסייע **לעברים**).

וזהו כי תבא לשון יחיד דהיינו כשיהיו כל ישראל באחדות # אשר ד' אלקיך, רצה לומר שבכללות ישראל יש שני הבחינות הנזכרות לעיל אהבה ויראה # ד' הוא אהבה ואלקים הוא דין הוא יראה, אז כשתהיו כולם באחדות נותן לך נחלה וירשתה, רצה לומר אז יהיה הנחל ה' בידך להמשיך השפעות קדושה וברכה לכל ישראל # כשכל ישראל באחדות, כולם נכללים בתוך הצדיק, ואזי גם מי שעבודתו ביראה נמתק בדבקותו בצדיק – ללוחם התמידי מר וההתקשרות לצדיק מהפכת אצלו את המר למתוק, עד שהוא טועם בערב שבת ממאכלי שבת המתוקים. על ידי האחדות כולם יקבלו את המדרגה מעין מדרגת הצדיק האמתי.

על דרך השעשוע של ה' עם הלוייתן. נותנין לו נחלה כו' רוצה לומר נחל ה' הוא הנחל העליון אשר משם מושך הצדיק השפע לישראל. הנחל העליון הוא ה"אין מזל לישראל"^ב, התיקון השמיני בתיקוני דיקנא, "נצר חסד לאלפים" ר"ת **נחל**, "נחל נובע מקור חכמה", "הנחל הירד מן ההר" – מהבהירות של הר סיני, בו ניתנה תורה בשבת, מושך הצדיק שפע לישראל. זהו נחל של אהבה, **נחל אהבה** עולה **מאין**, "מאין יבא עזרי", "מ"אין מזל לישראל" כנ"ל.

אתהפכא לעורבים

וזהו דמצינו באלהיה הנביא ז"ל וישב בנחל כרית והעורבים מביאים לו לחם. "וישב" היינו שבת ו"נחל" לשון חול – "וישב בנחל" היינו שגם בחול הוא שבת. ולכאורה למה בחר ה' בעורבים שהם אכזרים על בניהם שהם יביאו לו לחם ועל פי דברינו הנ"ל כך פירושו וישב בנחל שהיה ממשיך השפעות מנחל העליון. "**כרית**" היינו כריתות ברית, אותיות **כתר** (סוד הדיקנא). ודרכי העורבים הם הקליפות לטרוף טרף ההשפעות. העורב השחור הוא קליפה קשה, "וחשך על פני תהום".

אלא העובד ד' מאהבה גם הם ישלימו ויסכימו עמו לבלתי יגעו בהשפעה וזהו רמז שהעורבים הביאו לו לחם רוצה לומר שגם הקליפות הסכימו עמו וזהו כל המענג כו' נותנים לו נחלה כנ"ל להמשיך השפעות מנחל ה' בלי מצרים רוצה לומר בלי שום קטרוג ומונע. "ישלימו" ביסוד "ויסכימו" בהוד^ג, במקום ש"הודי נהפך עלי למשחית" שם הקליפות מתהפכות להסכים להודות לצדיק אמת. גם הגיור שייך להוד, העורבים 'מתגיירים'

ב בעש"ט עה"ת לך כו' ע"פ שבת קנו, א.

ג שמות לד, ז.

ד ראה שערי אהבה ורצון מאמר "פרצוף הדעת: תהליך ההחלטה בנפש וסוד החשמל".

ראשית בכורים

אפשר לפרש שזהו המשך לתחילת הדברים^ג. וממשיך רש"י לפרש מניין שמביאים דווקא משבעת המינים: "נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה". וביאר הגור אריה^ד שאין זו גזירה שוה גמורה, שאם כן לא היה צורך בלימוד "מראשית ולא כל ראשית"^ה, אלא שכיון שהבכורים הם להודות ולשבח על הארץ לכן יש ללמוד משבח הארץ המבואר במקום אחר שהוא בשבעת המינים דוקא, כמו שמדגיש רש"י "אף כאן שבח ארץ ישראל".

והרבי מוסיף: הלימוד הוא מהמלה "מארצך" המיותרת לכאורה, שהרי כבר נאמר "כי תבוא אל הארץ" וברור שהפירות המדוברים הם "מארצך" (וכן מודגש בהמשך "כי באתי אל הארץ... ויתן לנו את הארץ הזאת"). אלא ש"במצות בכורים מודגש הענין דהכרת תודה להקב"ה על נתינת הארץ שמגדלת פירות טובים", ומזה מובן שהפירות שמהם מביאים ביכורים צריכים להיות המשובחים ביותר שבהם ניכר שבח הארץ, שאין דוגמתם בשאר ארצות. ומכאן מוכיח רש"י ש"מראשית" בא למעט שאר פירות.

תאנה שבכרה

"מראשית, אדם יורד לתוך שדהו" וכו' — יש להבין, למה הוצרך רש"י להביא זאת

וְלִקְחֵת מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמֶת בְּטָנֶא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֶׁפֶן שְׂמוֹ שָׁם.

מראשית ולא כל ראשית, שאין [נ"א: אין] כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינים בלבד. נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו', מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל שהן שבעה מינים. **זית שמן** זית אגורי ששמנו אגור בתוכו ודבש הוא דבש תמרים. **מראשית** אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זו בכורים.

רש"י בא לפרש את המ"ם במלה "מראשית". בפרט שבמקומות הקודמים שהוזכרו ביכורים בתורה נאמר "ראשית בכורי אדמתך"^ו, וכן בהמשך "הנה הבאתי את ראשית" (ביאורי הרבי^ז).

"מראשית ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינים בלבד" — כל זה המשך אחד, וכוונת הדברים: "מראשית" היינו מקצת מהפירות הראשונים ("ראשית" היינו ראשון בזמן), שאין כל הפירות חייבים בבכורים אלא שבעת המינים בלבד (וגם לגרסה "אין"

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימות הרב.

א שמות כג, יט; לד, כו.

ב התועודות שבת פרשת תבוא ח"י אלול ה'תשכ"ו, תורת מנחם חלק מז.

ג כל זה שלא כפירוש החזקוני והלבוש, ואכמ"ל.

ד וכיו"ב בבאר מים חיים.

ה זו קושיית הרא"ם. וראה רש"ר הירש.

כאן שזהו זית אגורי. ולגבי "דבש", פירש רש"י כבר בפרשת כי תשא "ראשית בכורי אדמתך – משבעת המינין האמורים בשבח ארצך... ארץ זית שמן ודבש, הוא דבש תמרים"¹, ובפרשת עקב לא פירש כלל מהו "דבש".

הרא"ם² פירש שכיון שרש"י הזכיר שיש שבעה מינים, וכולם פירות כמו שכתוב בהמשך "ראשית פרי האדמה", לכן הוצרך לומר ש"זית שמן" הוא דבר אחד (ולא שנים) ו"דבש" הוא פרי ולא דבש דבורים. והגור אריה פירש שרש"י הוצרך ללמד שמביאים לבכורים את הזית עצמו, הפרי, ולא את השמן (ויש בזה מו"מ בהלכה לגבי בכורים מין ושמן³). וכן "דבש תמרים" הכוונה שמביאים את התמרים שיש בתוכם את הדבש, ולא "דבש של תמרים" (דברי דוד).

אך אחרים מפרשים⁴: רש"י מתכוון כאן להלכה מיוחדת בבכורים, שמביאים דוקא מהמשובח בשבעת המינים עצמם, כלשון המשנה "לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינם מן המובחר [אלא דווקא זית אגורי]"⁵. ולפי זה הכל המשך אחד למה שרש"י פותח "מראשית ולא כל ראשית", שכשם שממעטים שאר פירות כך ממעטים בשבעת המינים עצמם את הפירות שאינם מובחרים, וזה נכלל בלימוד "אף כאן שבח ארץ ישראל", שהשבח הוא דוקא בשבעת המינים ודוקא במובחרים שבהם. אבל בפרשת עקב שמדובר על שבח הארץ בכלל, אין צורך לדקדק בזה, שהרי יש שבח הארץ גם בסתם "זיתי שמן". וכן לגבי "דבש", אין צורך לדקדק ולפרש

לעניין פירוש הפסוק, ואיך זה מתקשר למלה "מראשית" שמביא בדבור המתחיל?

ומפרש הרא"ם: קריאת השם על הבכורים היא בראשית היוצרות הפרי, אע"פ שהוא בוסר ואין עליו שם פרי בשלמות, וזה נלמד מהמלה "ראשית" עצמה, שהרי המ"ם הנוספת כבר נדרשה. אך בפשטות נראה שרש"י בא רק לפרש שהפשט של "ראשית" היינו הפרי שמבשיל ראשון⁶.

רש"י נקט רק "תאנה שבכרה", אך במשנה ובספרי נאמר גם "אשכול שבכר, רמון שבכר". ומפרשים שרש"י נקט תאנה שהיא ממהרת להבשיל (שפתי חכמים), וכן התאנה נקדאת בלשון הכתוב "בכורה"⁷. ועוד יש לפרש: תאנה אין לקיטתה כאחת⁸ ולכן בה ניכר ביותר ה"ראשית", דהיינו הפרי הראשון ממש (וכן בא לחדש שאין צריך להמתין שיבשילו עוד פירות אלא ניתן לקרוא שם לפני הבודד).

ובדרך רמז: "תאנה שבכרה" רומז לתיקון חטא עץ הדעת שהיה תאנה⁹. **תאנה** ועוד **הרי זו בכורים** = 37 פעמים הוי' (סוד שם סג דבינה, מילוי שם הוי' כאשר ערך המילוי הוא 37, והוא מקור השבירה והתיקון, וד"ל).

זית שמן ודבש

"זית שמן, זית אגורי ששמנו אגור בתוכו. ודבש הוא דבש תמרים" – יש להבין מה הצורך בזה להבנת הפסוק כאן? ועוד, בפרשת עקב, כשנזכרו שבעת המינים בפירוש, פירש רש"י "זית שמן, זיתים העושים שמן", ולא כמו שפירש

1 ראה בכורים פ"ג מ"א ובמפרשים שם. אכן, בירושלמי (הובא במפרשי המשנה) מבואר שדין זה לא נלמד מ"ראשית", כמו שהעיר המשנה למלך הלכות ביכורים פ"ב ה"ט.

2 ראה דברי דוד.

3 כמו בישעיה כח, ד.

4 שבת סח, א, ועוד.

5 לפי רביד הזהב, עיי"ש.

6 יא כמו שפירש רש"י בפרשת בראשית "זיתפרו עלה תאנה, הוא העץ שאכלו ממנו" (בראשית ג, ז). וראה מאור ושמש כאן.

יב וראה תורת מנחם שם עמ' 321 בשולי הגליון, מדוע רש"י פירש "דבש" בפרשת כי תשא ולא לפני כן בפרשת משפטים.

יג וכיו"ב בספר הזכרון.

יד ראה משנה תרומות פ"א מ"ג. רמב"ם הלכות בכורים פ"ב ה"ד. אנצ"ת ערך בכורים עמ' דש, וש"נ.

טו לפי המהרש"ל, משכיל לדוד, ודברי הרבי הנ"ל.

טז בכורים פ"א מ"ג. ומבואר במנחות פד, ב שלדעת רבי יוחנן אם הביא לא התקדשו, כמו שפסק הרמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"ג.

והמלכות מתייחדים זה בזה, ולכן שניהם כתובים יחד (אחרי "ארץ" השני בשבעת המינים) ומפורשים בפרט בדברי רש"י.

כדי להגיע למלכות, צריך להיות שומר הברית במדת היסוד, "צדיק יסוד עולם". זה הרמז במה ששמנו אגור בתוכו, דהיינו שאינו מאבד טפה לבטלה (אפילו כשכל הגשמים יורדים עליו, כירושלמי).

ועוד, אגורי לשון יראה, וכן **זית אגורי** = **יראת הוי'** (שעולה **הוי' תורה**, 7 ברבוע פעמים 13) – כדי להיות שומר הברית צריך מדת יראת שמים, וכן ספירת היסוד נוטה לשמאל, למדת הגבורה והיראה (בסוד השם "יוסף יצחק"). אכן "יראת הוי'" היא גם האשה, המלכות, הדבש, "**אשה** [= **דבש**] יראת הוי' היא תתהלל".

הזית נמצא גם בהעלאת הבכורים, "כיבד מעלין את הבכורים... והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו"^א, עטרה של זית רמז לעטרת היסוד והשור רומז ל"בכור שורו" הנאמר על יוסף הצדיק (בכור לשון בכורים).

ועוד, "זית שמן" קשור לביטוי המיוחד "ראשית", שמן קשור לראש ("כשמן הטוב על הראש", "ראשית שמנים"). וכן "ולקחת] **מראשית כל**" = **יראת שמים**, כנ"ל בענין יראת הוי'. הזית-היסוד ממשיך את השמן מהראש-הראשית ("שמן משחת קדש", "זרע קדש", מהחכמה שנקראת ראשית), עד האחרית דהיינו עד המלכות, "מגיד מראשית אחרית" (מגיד היינו ממשין). יש קשר בין "מראשית" ל"בראשית" והנה "בראשית" נסמך תמיד למלכות^ב, וכן "מראשית" אצלנו רומז במיוחד למלכות, הדבש. **מראשית כל אותיות ראשית מלך.**

חב"ד שורשי חג"ת). ניתן גם להקביל את שבעת המינים כנגד שבע המדות, כמבואר במקום אחר.

א כבורים פ"ג ב"ג.

ב כמו שמזכיר רש"י בפסוק "בראשית ברא אלהים".

בפרשת עקב שזהו דוקא דבש תמרים, ואפשר גם להבין שהכוונה לכל פרי מתוק, כמ"ש בפרשת ויקרא "כל שאר וכל דבש לא תקטירו... קרבן ראשית תקריבו אתם לה"^א ופירש רש"י "כל מתיקת פרי קרוי דבש... מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם... ובכורים מן הדבש כמו בכורי תאנים ותמרים". אבל אצלנו מדייק רש"י דבש תמרים כדי להשמיע את ההלכה שצריך את התמרים המובחרים. יתרה מזו, אפשר לפרש "דבש" גם על דבש דבורים, כמו שלגבי "ארץ זבת חלב ודבש" יש מפרשים שזהו דבש דבורים^ב.

והרבי מוסף: בגפן ותאנה ורמון מצאנו שבח מיוחד בפירות הארץ, ממה שהמרגלים הביאו פירות אלו שהיו מיוחדים בגדלם (וכן בחטה ושעורה נאמר שהיו בארץ חטים ושעורים גדולות במיוחד), אבל בזית ותמרים צריך לפרש מה השבח המיוחד בפירות הארץ.

בפירוש "זית אגורי ששמנו אגור בתוכו" נאמר בירושלמי "כל הזתים הגשמים יורדין עליהן והן פולטין את שמןן וזה הגשמים יורדין עליו והוא אגור את שמנו לתוכו". ורש"י בגמרא^א פירש "אגור בתוכו, מזומן לצאת ממנו שאינו נבלע בפרי כמשקה תפוחים ותותים אלא אגור כמשקה ענבים".

זית ושמן בפנימיות

בפנימיות, בשבעת המינים "זית שמן" הוא כנגד היסוד ו"דבש" כנגד המלכות^ב. היסוד

יז ויקרא ב, י"א.ב.

יח דעת רבי עקיבא במכילתא דרשב"י שמות יג, ה "דבש זה דבש היערות". וראה באריכות בשדי חמד מערכת הדל"ת כלל מא בגדרי דבש בהלכה.

יט ברכות טל, א. עיין שם שזהו סימן לזית בינוני דווקא.

כ לפי האר"י, חטה שעורה וגפן הן כנגד החב"ד: חטה כנגד החכמה, חטה = כב אתון דאורייתא שמחכמה נפקת; שעורה כנגד הבינה, שבה יש נ שערים; גפן כנגד הדעת, "יין ישן נושן שדעת זקנים נוחה הימנו". לאחר מכן, תאנה רמון זית ותמר כנגד נה"מ (מדלגים על החג"ת ובמקום זה

פרקי אבות

פרק ג', חשנה ב'

אז נדברו

דברי תורה משותפים בכל דבר

יש להבין את הלשון "אין/יש) ביניהם דברי תורה" (ולא "עוסקים בתורה וכיו"ב). יש מפרשים: צריך שיהיה "ביניהם" דווקא, ולא שיעסקו בתורה כל אחד לבדו שזה נובע ממה שכל אחד מתלוצץ-מזלזל בחברו.¹ "יש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם" הוא על דרך איש ואשה "זכו, שכינה ביניהם!"

ויש מפרשים: "דברי תורה" אינו רק לימוד תורה אלא כל "עניין מענייני התורה".² יתירה מזו, גם כשמדברים בענייני פרנסה וישובו של עולם, כשעושים זאת לשם שמים, "בכל דרכיך דעהו", זהו "דברי תורה" ביניהם!³ יש תורה גלויה, לימוד תורה כפשוטו, ויש "דברי תורה" המוסתרים יחסית בתוך דברי חולין, שגם הם אינם בגדר "מושב לצים". יתירה מזו, "אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד", שודאי יש בה "דברי תורה", ולעתים גם מילתא דבדיחותא (כצדיקים גדולים שהיו 'בדחנים' בחתונות), וגם מה שנדמה לרואים כדברים בטלים.

"דברי תורה ביניהם" היינו שדברי התורה (וכל דבר טוב לשם שמים כנ"ל) 'נדברים' ביניהם, בצורה טבעית, גם ללא מאמץ מכוון – 'מודעות טבעית'. וכן "אז נדברו" לשון נפעל,

המשך בעמ' 35 <<

רְבִי חֲנִינְיָא בֶן תֶּרְדִּיּוֹן אָמַר, שְׁנַיִם שִׁוְשְׁבִין וְאֵין בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה, הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִים, שְׁנַאֲמַר וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יֵשֵׁב. אֲכַל שְׁנַיִם שִׁוְשְׁבִין וְיֵשׁ בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה, שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר אֶז נְדַבְרוּ יִרְאִי יְיָ אֵישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְיָ וַיִּשְׁמַע וַיִּפְתַּח סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְיָ וּלְחַשְׁבֵי שְׁמוֹ...⁴

"אשרי האיש... ובמושב לצים לא ישב. כי אם בתורת ה' חפצו" – מכאן שכאשר לא עוסקים בתורה זהו מושב לצים. ופירש החסיד יעב"ץ: "היש ליצנות גדולה ממי שאמר לו מנה זהובים שעה אחת וכל שתמנה יהיה שלך והוא בטל? הלא הוא מתלוצץ מהזהובים ומבזה אותם! כן הבטל מדברי תורה אחר שיודע השכר הגדול הזה אינו כי אם לץ ממש".

למושג ליצנות בכלל יש כמה פירושים, והצד השהו שבהם הוא "הפך הכנעה וכובד ראש"^א – פריקת עול שהיא שרש לכל החטאים – וכאן הליצנות היא במה שאדם מבזה את התורה כשאינו עוסק בה (ומדובר כש"קובעים מושב לדברים בטלים" ולא כשמדברים בדברים שיש בהם תועלת).^ב

ג מדרש שמואל, מובא בתו"ט.

ד תפארת ישראל.

ה לפי פרקי משה.

ו ראה למשל רמתים צופים סימן א אות פח.

א נתיבות עולם למהר"ל, נתיב הליצנות פ"ב.

ב ראה רבינו יונה ולחם שמים.

הסיפור החסידי הבעל שם טוב | נגלה ונכסה

כשישבו אל השולחן לסעודת הערב נתן את הכוס להרב ר' דוד, שהוא יברך על הכוס ויוציא אותו ואת בני ביתו, שאם היה בעצמו מקדש היה רואה את ההתלהבות שלו. ואת ר' דוד הושיב בראש השולחן ובעצמו ישב אצל הרבנית, כמו שנוהגים אנשים פשוטים. באמצע הסעודה ביקש הבעל שם טוב את ר' דוד שיאמר דבר תורה, ור' דוד סיפר על פי פשוט מה שנאמר בפרשת השבוע.

אחרי הסעודה נתנו לר' דוד חדר מיוחד, והבעל שם טוב והרבנית הלכו לחדרם. באמצע הלילה נתעורר הרב ר' דוד משנתו וראה אש על התנור, והתחיל לצעוק: שריפה! שריפה! מהצעקה נתעוררה הרבנית, ואמרה: אני אשה, ועד אשר אתלבש תתפשט האש. לכבודו יש מים – ילך תיכף ויכבה את האש! כאשר הגיע ר' דוד אל התנור ראה שאינו אש גשמי, אלא שהבעל שם טוב ישב שם אצל התנור ולמד ואש התורה מתלהטת סביבו.

בבוקר שאל ר' דוד את הבעל שם טוב מה זה שראה אש סביב לו. ויאמר לו: זהו מה שאמרתי תהלים בהתלהבות. מכל מקום הבין ר' דוד שהבעל שם טוב אינו איש פשוט. ולסעודת שבת קודש אמר הבעל שם טוב תורה ור' דוד נתפעל מאוד, וכן לסעודה שלישית. הבעל שם טוב ביקש שלא יגלה לשום אדם, כי טרם בא העת להתגלות. והיה ר' דוד בא לעתים קרובות לשמוע דברי תורה מהבעל שם טוב, ובדרשותיו היה אומר אותם. מביני דבר שאלו אותו ממי שמע דברים כאלו העומדים ברומו של עולם, והיה עונה: מעובר אורח עני אחד שמעתי. כאשר באה העת להתגלות הבעל שם טוב היה מהראשונים

באותן השנים שגר הבעל שם טוב בקרעטשמע [בית אכסניה] הנמצאת קרוב להרי הקרפטים, בנה שם לעצמו מרחץ קטן עם מקוה. וזוגתו הרבנית לאה רחל היתה מכנסת אורחים בעין יפה, כי הפרנסה בקרעטשמע היתה מצויה, מאחר שנמצא במקום פרשת דרכים. יש מן האורחים שזכו ליהנות מאורו הקדוש בדרך רמז, ולפעמים יותר מרמז, ובתנאי שלא לגלות אודותיו. כפי המסופר, תלמידו ר' דוד ממיקאלאיעוו היה בעל תפילה ודרשן מוכיח, והיה נוסע או הולך ברגליו מעיר לעיר, כמו שהיה בימים ההם. בבוא ר' דוד לבית הקרעטשמע ראה שהרבנית ערכה שתיים עשרה חלות, ותמה מאין לאנשים פשוטים מנהג זה. ושאל לרבנית איפה ראתה מנהג זה, ואמרה שכן ראתה אצל אחיה הרב הגאון ר' גרשון מקיטוב. והיה מודאג איפה נמצא פה מרחץ ובית טבילה ערב שבת קודש, ותאמר לו הרבנית: יש פה אצלנו גם מרחץ וגם מקוה כשרה. ותמה איך לקרעטשמערס, אנשים פשוטים, יהיה מקוה כשרה? ותאמר הרבנית: אם כי אישי איש פשוט, אבל הוא ירא שמים. כן שאל אודות בשר כשר, ותאמר: אישי בקי באומנות השו"ב, ואם כבודו מבחין בבדיקת הסכין אתן לו לבדוק. ותראה לו סכין בדוק ובדק אותו, ונראה בעיניו שנעשה באומנות. וישאל אותה: ואיה אישך? ותאמר: הלך לסייע את המוכסן להשקות ולחלוב הבהמות. ויבוא בשעה מאוחרת ונתראה אל הרב ר' דוד כאילו בא מהעבודה, ועשה את עצמו כאילו מתפלל כאיש פשוט [אף שהיה אחר התפילה שהתפלל בחדר ההתבודדות שלו].

הוא עושה את שלו בתמימות, ואם רצון ה' כי מישנה יבחין בעבודתו ובגדולתו, אזי מצדו אין מניעה. אפשר לראות בכך מעין ממוצע בין תקופת ההסתתרות של הבעל שם טוב לתקופת הגילוי שלו.

שנית, גם בנסתרותו הרגיש הבעל שם טוב כי שורשו ותכליתו בגילוי ובהארה. אדמו"ר הזקן כותב כי ישנן נשמות מצד החסד שמידתן "ואתהלכה ברחבה", ונשמות מצד הגבורה שמידתן "הצנע לכת". אצל הבעל שם טוב, גם בתקופת ה"הצנע לכת" היתה ההנהגה בהרחבה יחסית, מתוך חסד של גילוי. את נטיית הנפש הזו טרח להחדיר גם בשאר הצדיקים הנסתרים, והציע להם לעבור לעיירות ולהתחיל במגע ממשי עם הבריות.

וטעם שלישי בדבר: עד כה הסברנו שהבעל שם טוב רק לא השתדל למנוע כל גילוי. אך אולי הוא דוקא רצה לגלות, ולחדש בכך דמות חדשה בעולם: יהודי פשוט הנוהג מנהגי צדקות וחסידות. כשיראו הבריות את המראה המוזר הזה, שלא נתפס כלל כאפשרי, יבינו שאכן כך הוא. כל המדרגות העליונות שייכות לנפשו של ירא שמים פשוט כפי שהן שייכות לתלמידי חכמים ובעלי עבודה, ואולי אף יותר.

שנתקשרו אליו, וקירב אליו כמה מגדולי הרבנים, והיה מגדולי תלמידיו. (רשימות דברים ה, עמ' כו) בניגוד לפער החד שנוצר בתודעה בין צדיק נסתר לגלוי, בסיפור שלנו לובש הבעל שם טוב דמות כפולה. מבחוץ נותר מעטה האכסנאי הפשוט, אך שוב אין הוא עבה כבימי ההסתרה המוחלטת: מנהגי מקובלים מופיעים בפרהסיה, מקווה נבנה על יד הבית ויחידי סגולה זוכים ליהנות מאורו המופלא של הצדיק. בסגנון מעין זה, וחרף יותר, מסופר ב'שבחי הבעש"ט' (עמ' נא): "...וכשנכנסו לבית הרב הסיר הבעל שם טוב את המסוה, וראה הרב אור גדול וקם לפניו. ואז השיב המסוה על פניו, וישב הרב. וכן עשה כמה פעמים, ונתבהל הרב מאוד כי לא ידע מה הוא, פעמים שנדמה לו לאדם קדוש ופעמים שהוא אדם פחות".

מה פשר התופעה הזו? אם חפץ הבעל שם טוב בהסתרה, מדוע הוא מניח לאורחו לראות את כל זאת? ואם לא, למה ממשיך הוא להתנהג כאדם פשוט למראית עין?

שלושה טעמים אפשר לתת לנשיאת ההפכים הזו: ראשית, ענוה וביטול לרצון ה'. אף כי הבעל שם טוב חי עדיין בהסתרה, ומעוניין בהמשך המצב הזה, אין הוא נוהג בנסתרות בדוקא ובכל מחיה.

המשך מעמ' 33 <<<

שרויה ביניהם", והשכינה מדברת מתוך גרונם. רמזים: **אז נדברו יראי הוי'** = 11 פעמים **בטול** (מתוך הבטול באה השראה של "חד ולא בחושבן" מעל העשרה). **מושב לצים = אז נדברו יראי הוי'** עם הכולל (הכולל היינו "חד ולא בחושבן" כנ"ל), זה לעומת זה!

מתוך ישיבתם המשותפת נדברים ביניהם דברי תורה. השיא של דברי תורה הנדברים מאליהם הוא שיחת חולין של תלמידי חכמים, כאשר מה שיוצא ממילא מתוך פיהם הוא דברי תורה. מתוך הבטול שלהם לקב"ה דברי התורה 'נדברים' מאליהם בפיהם, ומזה גופא מוכח ש"שכינה

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

תיקון רוחני לכאבי גב

לאחרונה אני סובל מכאבי גב קשים. אשמח לברכת הרב ולעצה במה עלי להתחזק בעבודת ה' במקביל לטיפול הרפואי.

מענה:

ח"י חוליות השדרה הן כנגד ח"י ברכות בתפלה – התפלה מקרב לב, מתוך דעת התקשרות (מח האחור ממנו יוצא חוט השדרה) היא תיקון הגב [דעת התקשרות היא ענין הקנין בנפש של התודעה האלקית – "דעת קנית מה חסרת כו'". שיהיה, על ידי עבודת התפלה, 'קנין אגב', קנין שמתקן את הגב].
ברכה לגב בריא וחזק בלי שום כאבים.

חינוך ע"י שינון

שמענו מהרב שלימוד חסידות עם ילדים קטנים הוא בעיקר דרך סיפורי צדיקים. האם שינון תניא בעל פה הוא בגדר הנהגה חסידית מומלצת עוד קודם, גם ללא הבנה?

מענה:

בשנים עשר הפסוקים הרבי בחר פסוקים, מאמרי חז"ל ולשונות מהתניא אותם טוב שילדים ידעו בעל פה – וגם יבינו את תוכנם. לאור הדוגמה הזאת, כדאי לעשות קובץ של משפטי מפתח מהתניא (דוגמת "כלל גדול... מכל נדנדוד דאגה ועצב בעולם", "והנפש... ואב אחד לכולנה" ועוד ועוד), ואת אותם משפטים לשון בע"פ עם הסבר חסידי, על מנת שהילדים יקלטו אותם בנפשם היטב היטב.

חיזוק לבעל תשובה

גדלתי במציאות מורכבת, וישבתי בכלא על עבירות שאני מתבייש בהן היום ואעשה הכל כדי לא לחזור עליהן. כשנכנסתי לכלא החשבתי את עצמי 'מדען רציונאלי' שלא מאמין בשום דבר שלא רואים. עם הזמן הכרתי יותר את התורה ואני מניח תפילין ומשתדל ללמוד תורה. אשמח לברכת ועצת הרב.

מענה:

חזק ואמץ. שמחתי לקרוא במכתבך שאתה מתקרב יותר ויותר לה' לתורה ולמצות. כתוב "עבדו את ה' בשמחה, בואו לפני ברננה!" – יהי רצון שתזכה לחזור בתשובה שלמה מתוך שמחה רבה ועצומה על כך שהנך יהודי בן להקב"ה (אצל הקב"ה כל יהודי הוא כמו בן יחיד ממש, כך לימד אותנו מורנו הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן).

אנכי והילדים

המדור לילדי ישראל

חצוּלָיו לֵאמֹר בְּפֶלַע לֵאמֹר טוֹב

אֶפְרַת יִשְׂרָאֵל

הַאֲהָבָה לְכֹל יְהוּדֵי בְּאֶשֶׁר הוּא הֵיא נִקְדַּת הַפְּתִיחָה. מִדּוּעַ? כִּי סִפּוּר לְדָתוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב כְּרוּךְ בָּהּ. הוּא נוֹלַד לְהוֹרִיו בְּגִיל מִפְּלֵג וְזֹאת לְאַחַר בְּרָכָה שֶׁקִּבְּלוּ מֵהֶלֶךְ זֶה, בַּעַל הַתְּנַהּגוֹת מְשֻׁנָּה, אוֹתוֹ כִּבְדּוֹ בְּהִכְנַסַּת אוֹרְחִים יוֹצֵאת דֶּפֶן. אֵת הַמְסָר הַזֶּה קִבַּל גַּם יְשִׁירוֹת מֵאֲבִיו בַּעַת פְּרֻדָּתָם. בְּעוֹדוֹ יָלַד קֶטָן קָרָא אֵלָיו אֲבִיו רְגָעִים סְפוּרִים לַפְּנֵי פְּטִירָתוֹ, וְצָוָה אוֹתוֹ: "שְׂרוּלִיק, אֲהַב כָּל יְהוּדֵי בְּכֹל לְבָבְךָ".

וְאָכּוּ, הַבַּעַל שֵׁם טוֹב לְמַד כִּי אֲהַבַּת יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לִהְיוֹת חֲזָה וּבּוֹעֶרֶת, מִמֶּשׁ לְהִרְגִישׁ אוֹתָהּ בְּדַפְּיוֹת הַלֵּב, גַּם כְּלַפֵּי יְהוּדֵי שְׂמַעוֹלָם לֹא הַפְּרַתִּי. כְּלָנוּ נִשְׁמָה אֱלֵקִית "חֶלֶק אֱלוֹהִים מִמַּעַל מִמֶּשׁ", וְלָכֵן אֵינְנוּ זָרִים אֶחָד לַשֵּׁנִי. וְעוֹד דָּבָר: "רוֹצִים לְהִטִּיב עִם יְהוּדֵי? קִדְּם כֹּל בְּנִשְׁמִיּוֹת, לְדַאֵג לְכֹל צְרָכָיו", הַדְּגִישׁ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב.

בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִקְבַּלַת אֲהַבַּת יִשְׂרָאֵל

בְּיוֹם חֵי אֱלוֹל שֶׁחַל הַשְּׁבוּעַ מְלֹאוֹ 323 שָׁנָה לְהִלָּדַת מוֹרְנוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְנִרְאָה כִּי הַחֲדוּשׁ שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ לְעוֹלָם רַק הוֹלֵךְ וְגוֹבֵר. "בְּאֵתִי לְעוֹלָם", נוֹהֵג הִזָּה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב לֹמֵר, "כְּדֵי לְהִכְנִיס בְּעִבּוֹדַת ה' טְרִיוֹת וְרַעֲנוֹנוֹת". יֵצֵא לָכֶם לֶאֱכַל פְּרוֹסַת לֶחֶם יְבֻשָּׁה מִלִּפְנֵי אֲרַבְעָה יָמִים? אֲפֹשֶׁר לֶאֱכַל אוֹתָהּ בְּמֵאֲמָץ, אֲבָל זֶה לֹא זֶה... וְאַחֲרֵי שְׁבוּעִים? נִרְאָה לִי שֶׁעַל זֶה כָּבֵד עֲדִיף שֶׁלֹּא לְחֶשֶׁב...

עִם יִשְׂרָאֵל, בְּסוּפֵן שֶׁל שְׁנוֹת הַגְּלוּת הַאֲרָבָה, הִגִּיעַ לְמַצֵּב דּוֹמָה. כְּמוֹ פְּרוֹסַת הַלֶּחֶם, גַּם עִם יִשְׂרָאֵל הַמְּשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ, יְהוּדִים לְמַדוֹ תוֹרָה וְקִיָּמוֹ מִצְּוֹת, וּבְכֹל זֹאת הַכֹּל עָמַד בְּפְנֵי סְכָנַת מָוֶת. הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הִזְרִיק לְאוֹתָהּ כֶּכֶר לֶחֶם יְבֻשָּׁה מִנַּת חַיִּים חֲדָשָׁה, וְהִנֵּה הַמוֹנִי יְהוּדִים נוֹהֲרִים לְלַקֵּת בְּדַרְכּוֹ.

מָה סוֹדוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב? מָה בַּעֲצָם חֲדָשׁ? נִנְסָה לְהִתְמַקֵּד בְּאֲרַבַּע נִקְדוֹת עֲקָרִיוֹת:

בְּשִׁתּוֹף מִסּוּדוֹת תּוֹרַת חַיִּים בְּרֵאשׁוֹת הַרֵב יִצְחָק גִּינְזְבוּרְגַּ כְּתַב הַרֵב שִׁילָה אוֹפֵן, מִשְׁפֵּיעַ חֲסִידֵי בֵּת"ת תּוֹרַת חַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם

הרקוד החל הגשם לרדת. בהנהגה זו מלמד אותנו הבעל שם טוב כי עבודת ה' בשמחה עולה על דרך המוסר והבכי, וכי אין שמחה גדולה מאשר תשובה אל ה' יתברך. ומה בארץ ישראל? בדיוק כן נאמר בפרשת השבוע שָׁלוֹנו: סבת הגלות מהארץ והצרות היא "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב!"

דְּבָקוֹת רַבִּי

החדוש הבא שנהחיל לנו מורנו הבעל שם טוב הוא הדבקות בה'. מהי דבקות? על המפגש הראשון בין הבעל שם טוב לגדול תלמידיו, המגיד ממעזריתש, מספר הספור הבא: "האם יש לה יד גם בדבקות הקבלה?", שאל הבעל שם טוב. "אכן", ענה המגיד, "זכיתי לעבוד בעיון על כתבי הארז"ל". "אם כן", ענה הבעל שם טוב, "אשמח שתסביר לי קטע מקשה מתוך הספר 'עץ חיים'". הבעל שם טוב הביא את הספר ופתח אותו במקום שבחר. "כאן, הסבר לי בבקשה". המגיד קרב אליו את הספר והחל לענו בו. כעבר מספר דקות הרים את עיניו והחל בהסבר מפרט. הבעל שם טוב לא המתין לסיום. "לא, לא הבנת. הסבר שוב את הקטע", עצר אותו הבעל שם טוב. שוב עין המגיד בכתיב והטיב את הסדרו. "גם הפעם אין זה הפשט הנכון", תקן אותו הבעל שם טוב. המגיד התמלא פליאה. דוקא

משמעות נוספת. רק כאן, בארץ, אנו הופכים לצבור אחד גדול, ופאשר קיים צבור, אהבת ישראל מתבטאת בדאגה לכלל הצבור. עלינו להעמיד מלך צדיק שעליו לדאג לצרכינו הגשמיים והרוחניים!

לְמַחְבֵּל!

בתקופת הבעל שם טוב רוחה התופעה הבאה: מגידים – תלמידי חכמים בעלי כשר הסברה – שהיו מסתובבים בין העירות, מוכיחים את הקהל ומצליפים באנשים דברי מוסר על חטאייהם. הבעל שם טוב לא שבע רצון מהנהגה זו. האם כן יש לעורר יהודים בתשובה?

פעם אחת הגיע הבעל שם טוב לאחת העירות בדיוק בשעה שעל הבמה נצב מגיד הדור פנים והשמיע דברי מוסר. היתה זו שנת בצרת ואנשי העירה הביאו למקום מגיד שיעורם בתשובה. אותו מגיד שפג על היהודים אש וגפרית: "התבוננו במעשיכם הרעים, הבצרת היא ענש עליהם. חזרו בתשובה!". הקהל כלו געה בבכיה, אבל תגובת הבעל שם טוב היתה הפוכה. הוא קם ממקומו והפסיק את דבריו של המגיד בקריאה: "מה יש לה מיהודים כשרים אלו?" ואל הקהל פנה בקול: "יהודים, בואו ונרקד יחד ואחרי מנחה ירדו גשמים". וכך היתה. הקהל פתח ברקוד ושירה ועוד לפני כן, תוך כדי

ולמדו אהבת ה' מהי", הורה לחבורה. התלמידים יצאו לדרכו ופלטו את דרכם הישר אל המקום המיועד. חפוש קצר הביא אותם לנער כפרי רועה בהמות שעמד וקרא בקול: "רבנו של עולם, אני אוהב אותך. מה אוכל לעשות בעבודה?", אמר והתחיל לרקד שעה ארוכה. כעבר זמן עצר ושוב קרא: "רבנו של עולם, אני אוהב אותך. מה אוכל עוד לעשות בעבודה?". לפתע החל לרוץ לעבר ברכת מים סמוכה ולדלג מעליה. "לכבודך, רבנו של עולם, אני מדלג". בתם מסע הדלוגים שוב קרא הנער: "רבנו של עולם, אני אוהב אותך. מה אוכל לתת לך?". הוא הכניס ידו לכיסו והוציא ממנה מטבע. "קח, היא שלך!", קרא הנער וזרק את המטבע כלפי מעלה.

מה אני לומד מהספור האחרון? שהבעל שם טוב אוהב מאוד יהודים פשוטים, אבל מה הוא לומד מהם? שאפשר לעבד את ה' יתברך בכל דבר. "בכל דרכיך – דעהו". הרי ה' נמצא בכל מקום בעולם, וממילא כל דבר שאני עושה יכול להקשר אל הקדשה. **בארץ ישראל** מקבל עקרון זה של הבעל שם טוב תקף מיחד, בין שהארץ הזו, הנשמית – בלה קדש!

שנוזפה לחיות בעבודת ה'!

שבת שלום ומברך!

5?

את הקטע הזה למד היטב, והספרו הלם את פשט הכתוב להבנתו.

"עמד על רגליך", הורה הבעל שם טוב והחל לפרש את הדברים, אך בדרך שונה. ברגע שהזכיר הבעל שם טוב שמות של מלאכים שהזכרו בספר, התמלא החדר פלו אור ואש מלהטת. המגיד ראה אותם ממש בחוש.

"האמת היא", הסביר הבעל שם טוב למגיד המפתע, "שהספר ששמעתי ממך היה נכון ומכונן אל הפשט, אך הוא היה ללא נשמה...".

ספור דרך למודו של הבעל שם טוב הוא דגמה ללמוד תורה מתוך דבקות בה', נותן התורה, אך זו באמת מדרגה מיחדת לקדושים כמותו. עם זאת, הבעל שם טוב מגלה גם ליהודים פשוטים כמונו כי קיום התורה והמצוות שלנו יכול גם הוא לבוא מתוך דבקות. לא לחנם יקר הבעל שם טוב את היהודים הפשוטים. הוא ראה באמונה הפשוטה שלהם ובתמימותם את שיא הדבקות בה'.

שיא הדבקות מתגלה דוקא **בארץ ישראל**. רק בה אנו מסגלים להשלים את קיום המצוות בלן ולעשותן "כמצות רצונה"!

כח דרכיך זעפוי

פעם שלח הבעל שם טוב את תלמידיו לכפר אחד. "לכו לשם

אי־ודאות

היא התחושה הקיומית של רבים בתקופה זו: בכלל, בתקופה הרת־עולם בה המציאות משתנה מיום ליום וכל תכנית מוטלת בספק, כשהכל מלווה בתחושת אי־ודאות פנימית מהו רצונו של ה' מאתנו בכל ההתרחשויות הללו, ובפרט, באי־ודאות (מעורבת חשש ותקוה) כיצד תראה השנה החדשה. במבט ראשון, נדמה כי התורה והמצוות עושים סדר בתהו ובערפל ומכוונים אותנו דווקא לחיי־ודאות. אך אליבא דאמת, דווקא הערפל הוא מקום להשראת שכינה – "הוי' אמר לשכן בערפל". אי־ודאות היא לא רק איום – היא הזדמנות לשינוי, על ידי תפלה וגם יזמה ועשייה. לכן המשיח, שבא לחולל שינוי מהותי בעולם (מטמורפוזה), כל־כולו ערפל דקדושה.

בתקופות אי־ודאות עלינו 'להדבק' ברוח הקדש של המשיח, בחוש־ריח המזהה הזדמנויות, ולחתור באופן פעיל לשינוי לטובה (גם ללא בהירות של הבטחה או ציווי שמימיים). ובעצם, העולם כולו מבוסס על כיסוי והסתר המפנים לאדם זירת־פעילות טובה ומייצרים אצלו מתח־בריא של עשייה. שני השיעורים השבוע עוסקים בחיים מתוך אי־ודאות – בחיי הפרט והכלל בעולמנו בכלל, וכהכנה לקראת ביאת המשיח בפרט – הכל כהכנה לעבודת ראש השנה ולכל השנה הבאה עלינו לטובה.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

